

ShiftSweden

impact innovation

FRAMSYN I PRAKTIKEN

En Utvärdering av Framsynslabben – Framtidens Platser i
Relation Till ShiftSwedens Mission och Systemskiften

December 2025

Titel

Framsyn i Praktiken: En utvärdering av Framsynslabben – Framtidens Platser i relation till ShiftSwedens mission och systemskiften

Webbadress: www.shiftsweden.se

Författare: Hanna Doverhag Utbult, Nima Karimzadeh, Georgios Pardalis
December 2025

Åsikter och slutsatser i rapporten är författarnas egna

Innehållsförteckning

FÖRORD	6
SAMMANFATTNING	8
1. INTRODUKTION	10
UTVÄRDERINGENS SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	11
RAPPORTENS INNEHÅLL OCH DISPOSITION	11
2. MATERIAL OCH METOD	13
ÖVERGRIPANDE DESIGN.....	13
DATAKÄLLOR	13
DATAANALYS.....	15
3. FRAMSYNSMETODIK I SAMBAND MED DENNA STUDIE	16
IDENTIFIERADE HINDER I LITTERATUREN	22
4. RESULTAT OCH OBSERVATIONER	24
ÖVERGRIPANDE MÖNSTER I METODANVÄNDNING	24
TILLÄMPNINGEN AV "SCAN-IMAGINE-ACT" I PRAKTIKEN	26
<i>scan</i>	27
<i>Imagine</i>	28
<i>Act</i>	29
METODOLOGISKA UTMANINGAR OCH MÖJLIGHETER	30
<i>Tidsbegränsningar och resursmässiga utmaningar</i>	30
GODA ADMINISTRATIVA FÖRUTSÄTTNINGAR	31
<i>Ledningens engagemang och institutionell förankring</i>	32
<i>Iterativa arbets sätt i ordinarie styrning</i>	30
<i>Möjliggörare för medborgarinvolvering</i>	33
SAMMANFATTANDE IAKTTAGELSER	34
5. ANALYS OCH DISKUSSION	37
TOLKNING UTIFRÅN UTVÄRDERINGSKRITERIER	37
<i>Relevans: anpassning till behov och prioriteringar</i>	37
<i>Effektivitet: från aktiviteter till resultat</i>	38
<i>Hållbarhet: förutsättningar för varaktiga effekter</i>	38
STARKA OCH SVAGA SIDOR HOS METODEN	39
<i>Implikationer för praxis och styrning</i>	39
FRAMÅTBlickande REFLEKTION	40
6. SLUTSATSER OCH REKOMENDATIONER	41
REKOMMENDATIONER – HUR KAN RESULTAT OCH METODER TAS VIDARE?	42
<i>Tydliggör förväntningar på framsynens användning över tid (Prioritet: Hög)</i>	42
<i>Skilj tydligare mellan metodutveckling och implementeringsambition (Prioritet: Hög)</i>	43
<i>Utveckla en flerstegs raket för finansiering och genomförande (Prioritet: Medel)</i>	43
<i>Stärk metodstödet i Act-fasen (Prioritet: Medel)</i>	43
<i>Säkerställ institutionell förankring och tydligt ägandeskap (Prioritet: Hög)</i>	44

<i>Förtydliga och operationalisera ShiftSwedens tre systemskiften (Prioritet: Medel)</i>	44
<i>Främja tematiskt baserad samverkan mellan projekt (Prioritet: Låg–Medel)</i>	44
AVSLUTANDE REFLEKTION	45
REFERENSER	46

Förord

ShiftSweden är ett nationellt innovationsprogram inom Impact Innovation Sveriges innovationssatsning för 2030-talet, initierad av Energimyndigheten, Formas och Vinnova. Programmets mission är att bidra till omställningen av Sverige till attraktiva och tillgängliga livsmiljöer för alla, på ett fossilfritt och resursmedvetet sätt. Under en tioårsperiod ska 100 platser fungera som spelplaner för innovation, samverkan och lärande i gränslandet mellan olika organisationer, kunskapsfält och geografiska skalor.

Inom ramen för ShiftSweden genomfördes den första utlysningen Framtidens Platser – framtidsvisioner för attraktiva, tillgängliga och hållbara samhällen. Utlysningen resulterade i 23 beviljade projekt som tillsammans representerar en stor variation av aktörer, platser och tematiska inriktningar. Med hjälp av metoder inom strategisk framsyn har projekten haft i uppdrag att utforska och gestalta möjliga framtider för samhällsbyggnad och mobilitet, med särskilt fokus på hur platser kan utformas för att stödja långsiktig hållbar omställning. Ambitionen har varit att stimulera nya sätt att tänka, utmana etablerade föreställningar och skapa gemensamma framtidsbilder som kan fungera som utgångspunkt för fortsatt dialog och utveckling.

ShiftSwedens arbete tar sin utgångspunkt i tre övergripande systemskiften som bedöms nödvändiga för att möjliggöra omställningen: från linjära och resurskrävande samhällsbyggnadsprocesser till cirkulära och värdeskapande affärsmodeller; från ohållbara transportsystem till en ny frihetsreform med konkurrenskraftiga alternativ till enskilt bilresande; samt från sektors uppdelad samhällsplanering till ett integrerat ekosystem för byggd miljö och mobilitet. Projekten inom Framtidens Platser har haft möjlighet att fokusera på ett eller flera av dessa skiften, men som minst två, men har gemensamt behövt konkretisera hur de kan ta form i olika lokala sammanhang.

Mot denna bakgrund har föreliggande rapport tagits fram som ett avgränsat utvärderings- och analysuppdrag med syfte att syntetisera erfarenheter från Framsynslabbens arbete. Analysen omfattar 18 av de 23 beviljade projekten och ger en samlad nulägesbild av vad dessa projekt har resulterat i, samt en kritisk genomlysning av hur framsynsmetodiken har tillämpats i praktiken. Rapporten fokuserar på vilka idéer, teman och insikter som vuxit fram i relation till ShiftSwedens mission och systemskiften, vilka frågeområden som varit mindre belysta, samt vilka specifika värden som framsynsmetodik har tillfört i de studerade projekten.

Rapporten bygger på en kombination av projektdokumentation, intervjuer med projektledare och andra nyckelpersoner samt tidigare teoretiskt och empiriskt arbete inom området strategisk framsyn. Syftet är inte att värdera enskilda projekt, utan att identifiera övergripande mönster, styrkor och utvecklingsområden som kan vara vägledande för ShiftSwedens fortsatta arbete och

för framtida satsningar där framsyn används som verktyg för missionsorienterad innovation. Förhoppningen är att rapporten ska bidra till ökad förståelse för framsynens möjligheter och begränsningar, samt utgöra ett underlag för att vidareutveckla programmets design, styrning och genomslag över tid.

Sammanfattning

Denna rapport utgör en utvärdering och syntes av hur strategisk framsyn har tillämpats inom Framsynslabben – Framtidens Platser, den första utlysningen inom programmet ShiftSweden. Utlysningen syftade till att stärka aktörers förmåga att föreställa sig och utforska alternativa framtider för attraktiva, tillgängliga och hållbara platser inom samhällsbyggnad och mobilitet, i linje med ShiftSwedens övergripande mission och tre definierade systemskiten.

Strategisk framsyn används i allt högre grad inom missionsorienterad innovation och offentlig styrning som ett verktyg för att hantera komplexa och långsiktiga hållbarhetsutmaningar. Samtidigt finns begränsad empiriskt grundad kunskap om hur framsynsmetodik fungerar i praktiken på projektnivå, vilka typer av idéer och insikter som genereras i portföljer av initiativ, samt under vilka förutsättningar framsyn bidrar till beslut, styrning och varaktig förändring. Denna rapport adresserar denna kunskapslucka genom att analysera hur framsyn har operationaliserats i projekten, vilka resultat som har uppnåtts och vilka begränsningar som har identifierats i en programkontext.

Utvärderingen vägleds av tre övergripande frågeställningar: (1) vilka idéer och förslag kopplade till ShiftSwedens mission och systemskiten har projekten lett till, och vilka gemensamma teman och insikter kan identifieras mellan dem; (2) vilka frågeområden med relevans för missionen framstår som mindre belysta eller otillräckligt utvecklade; samt (3) vilka specifika värden framsynsmetodik har tillfört genom den konkreta tillämpning som genomförts i projekten.

Analysen omfattar 18 av de 23 beviljade projekten, för vilka tillräckligt underlag i form av dokumentation och/eller intervjuer har funnits tillgängligt. Det empiriska materialet består av projektdokumentation, semistrukturerade intervjuer med projektledare och andra nyckelpersoner samt relevant litteratur om strategisk framsyn. Den analytiska ansatsen kombinerar en kvalitativ tvärfallsanalys med två kompletterande ramverk: OECD:s utvärderingskriterier (relevans, effektivitet, effekt och hållbarhet) samt modellen Scan–Imagine–Act för att strukturera framsynsprocesser.

Rapportens huvudsakliga slutsats är att projektportföljen uppvisar en stark kapacitet för utforskande, föreställande och inkluderande dialog, särskilt inom Scan- och Imagine-faserna. Framsynsmetodiken har visat sig vara effektiv för att bredda perspektiv, engagera olika aktörer och konkretisera komplexa framtidsfrågor på lokal nivå. Samtidigt visar analysen att översättningen av dessa framtidsbilder och insikter till beslut, formell planering och långsiktig organisatorisk praktik har varit begränsad och ojämn. Resultaten indikerar att framsynens genomslag i hög grad beror på institutionella förutsättningar såsom mandat, ledningsengagemang, tidsramar och förekomsten av mekanismer som kopplar visioner till

handling. Sammantaget visar rapporten att framsyn har stor potential som strategisk kapacitet för missionsorienterad omställning, men att denna potential förutsätter en mer medveten integration i styrningsstrukturer och programdesign.

1.Introduktion

Globala samhällsutmaningar, däribland en accelererande klimatförändring, ökande resursbegränsningar och förändrade mönster för mobilitet och urbanisering, har förstärkt behovet av verktyg som gör det möjligt för organisationer och offentliga aktörer att förutse, tolka och strategiskt navigera framtida utvecklingar. ShiftSweden verkar i detta sammanhang som en del av det nationella innovationsprogrammet Impact Innovation, som samordnas av Energimyndigheten, Formas och Vinnova. Programmets övergripande uppdrag är att stödja Sveriges omställning mot ett fossilfritt och resurseffektivt samhälle, med livsmiljöer som är attraktiva och tillgängliga för alla.

Som en del av detta uppdrag lanserade ShiftSweden initiativet "Framtidens Platser" i maj 2024. Utlysningen utformades för att stärka aktörers förmåga att föreställa sig och analysera alternativa framtider inom den byggda miljön och mobilitetssektorn, områden som tillsammans står för en betydande del av nationella utsläpp, energianvändning och markanvändning. Centralt i utlysningen var insikten om att framsynsметодик kan bredda perspektiv, utmana invanda antaganden, stimulera kreativt tänkande och synliggöra alternativa framtider som både kan vara önskvärda och möjliga att uppnå. Tjugotre projekt beviljades finansiering och genomfördes mellan oktober 2024 och september 2025.

Framsynsметодик utgör en växande och alltmer etablerad komponent i missionsorienterad styrning, särskilt inom stadsutveckling och mobilitet där långsiktighet och sektorsövergripande samordning är centrala förutsättningar. Genom att identifiera förändringssignaler, analysera framväxande drivkrafter och utveckla alternativa scenarier skapar metoden strukturerade möjligheter för aktörer att utforska både osäkerheter och framtida möjlighetsrum. Utlysningen Framtidens Platser integrerade detta angreppssätt systematiskt genom krav på framtidsbilder för 2040-talet samt ett designat eller prototypliknande element som skulle konkretisera dessa visioner. Därigenom fungerade framsynsметодик inte enbart som ett analytiskt verktyg, utan även som ett medel för att etablera gemensamma framtidsföreställningar som kan vägleda strategiska vägval.

Utvärderingens Syfte och Frågeställningar

Syftet med denna utvärdering är därför att utveckla en sammanhållen analys av projektens resultat och de metodologiska insikter som uppstod under genomförandet. Mer specifikt ska syntesen belysa framtidsmetodikens bidrag till idégenerering, strategiskt lärande och framtagandet av framtidsbilder som ligger i linje med ShiftSwedens övergripande mission och de tre systemskiften som programmet avser att driva. Genom detta bidrar utvärderingen till att stärka programmets interna lärande och till att vidareutveckla framtidsmetodikens användning som ett strategiskt verktyg för innovation, planering och långsiktig samhällsomställning.

Utvärderingen vägleds av tre övergripande frågor. Den första rör vilka idéer och förslag projekten genererat i relation till ShiftSwedens mission och definierade systemskiften, samt i vilken utsträckning gemensamma teman, mönster eller insikter kan identifieras i portföljen. Den andra frågan avser om det finns områden eller teman som, givet utlysningens omfattning och ambition, rimligen kunde ha förväntats uppmärksammas men som är svagt utvecklade eller frånvarande. Den tredje frågan berör det mervärde som framsynsmetodiken bidrog med, baserat på hur den tillämpades i respektive projekt och vilka typer av insikter och processer den möjliggjorde.

Rapportens Innehåll och Disposition

Analysens omfattning är avgränsad till kort- och medelfristiga effekter, sådana som uppkom under projekttiden och fram till dess avslut i september 2025. I detta tidiga skede är det inte möjligt att bedöma långsiktiga effekter, såsom projektens bidrag till Sveriges övergripande omställning mot ett fossilfritt och resurseffektivt samhälle. Utvärderingen försöker därför inte mäta framsteg på samhällsnivå. I stället fokuserar den på aktiviteter på projektnivå, omedelbara resultat och metodologiska reflektioner som på längre sikt kan påverka de bredare målen. Syntesen beaktar också de metodologiska begränsningar som följer av denna typ av analys, inklusive avsaknaden av en kontrollgrupp, projektens utforskande karaktär och den begränsade generaliserbarheten av resultaten utanför det omedelbara sammanhanget.

Rapporten är strukturerad för att ge en tydlig och sammanhängande vägledning från kontext till analys och slutsatser. Efter denna introduktion presenterar kapitel 2 den metodologiska ansats som använts för att analysera de finansierade projekten och beskriver det utvärderingsramverk genom vilket resultaten tolkas. Kapitel 3 sammanfattar resultaten från tvärfallstudien och lyfter återkommande teman, gemensamma insikter och områden som är mindre utvecklade. Kapitel 4 fördjupar analysen genom att belysa hur framtidsmetodiken tillämpades i praktiken och identifiera metodologiska styrkor, begränsningar och de förutsättningar som påverkade utfallet. Kapitel 5 diskuterar de bredare implikationerna för fortsatt användning av framsynsmetodik inom ShiftSweden och dess relevans för missionsorienterad innovation i stort. Kapitel 6 avslutar rapporten med en sammanfattning av de viktigaste resultaten, vad framsynsmetodiken möjliggjorde i projekten, var den kom till korta och varför, och presenterar därefter en uppsättning riktade rekommendationer för ShiftSweden och framtida framsynslaboratorier. Tillsammans ger dessa kapitel en samlad grund för att bedöma både metodens nuvarande bidrag och dess fortsatta utvecklingsbehov som strategiskt verktyg för samhällsomställning.

2. Material och Metod

Övergripande Design

Utvärderingen genomförs inom ramen för en kvalitativ och jämförande ansats (Schneider & Wagemann, 2012) som syftar till att skapa en samlad och systematisk förståelse av hur de 23 finansierade projekten använde framsynsmetodik och vilka resultat som genererades på portföljnivå. Utvärderingen avsätter sig från att bedöma enskilda projektprestationer och fokuserar i stället på att identifiera återkommande mönster, tematiska huvuddrag och metodologiska lärdomar som framträder när projekten betraktas tillsammans. Designen baseras på en kombination av dokumentstudier, semistrukturerade intervjuer och en riktad litteraturgenomgång, vilket möjliggör triangulering av datakällor och en fördjupad analys av såväl processer som utfall.

Utvärderingen utgår från två kompletterande analysramverk. OECD:s (2019) utvärderingskriterier, relevans, effektivitet, effekt och hållbarhet, används för att bedöma projektutfallens betydelse, kvalitet och koppling till programmets övergripande mål och systemskiten. Parallellt används modellen Scan–Imagine–Act (Andersson & Cedås, 2025), vilken utgör ett analytiskt stöd för att strukturera bedömningen av hur framsynsmetoderna har tillämpats, exempelvis i arbetet med att identifiera signaler och drivkrafter, formulera framtidsbilder och pröva prototypliknande eller strategiska ansatser.

Datakällor

Analysen baseras på tre huvudsakliga kategorier av empiriskt underlag. Den första kategorin utgörs av projektdokumentation, vilket inkluderar slutrapporter (tillgängliga för sex projekt), sammanställningar från workshops, visuella och designrelaterade material, presentationer, videor, nyhetsartiklar samt övrigt material som projektgrupperna tillhandahållit. Samtliga 23 projekt inom programmet har kontaktats vid tre tillfällen för att efterfråga dokumentation och medverka i utvärderingen. Trots detta har det endast varit möjligt att samla in dokumentation och/eller intervjumaterial för 18 projekt, vilka därmed utgör underlaget för den genomförda analysen. Eftersom dokumentationens omfattning varierade mellan

dessa projekt har denna datakälla kompletterats med intervjumaterial för att säkerställa en mer heltäckande och balanserad analys.

Den andra kategorin består av semistrukturerade intervjuer med nyckelpersoner med koppling till projekten. Intervjuerna genomfördes i syfte att fördjupa förståelsen av projektens arbetsprocesser, metodval och upplevda effekter. Semistrukturerade intervjuer möjliggör en balans mellan flexibilitet och jämförbarhet (Kallio m.fl., 2016), och ger utrymme för intervjupersonernas egna problemformuleringar samtidigt som en övergripande struktur bibehålls. Totalt genomfördes 18 intervjuer med 21 personer, vilka varade cirka 60 minuter. I tre intervjuer deltog två representanter från samma projekt. Samtliga intervjuer spelades in, transkriberades och hanterades i enlighet med gällande konfidentialitetsprinciper, med tillgång begränsad till utvärderingsteamet. Intervjuguiden (bilaga 1) utformades med utgångspunkt i utvärderingens syfte, frågeställningar och det valda analysramverket. Representanter för de projekt som inte bidragit med empiriskt underlag till analysen har kontaktats vid flera tillfällen, men vi har antingen inte erhållit någon återkoppling eller fått besked om att möjlighet till deltagande saknats.

Den tredje kategorin består av relevant litteratur om framsynsmetodik och dess användning inom policy, planering och innovation (presenteras närmare i kapitel 3). En central referens är Andersson och Cedås (2025), som utvecklade Scan–Imagine–Act-ramverket och genomförde en preliminär översikt av samma projektportfölj. Deras analys utgör en konceptuell utgångspunkt som den föreliggande utvärderingen vidareutvecklar genom en mer omfattande och fördjupad syntes. Vid urvalet av litteratur har särskild vikt lagts vid vetenskapligt granskade publikationer, etablerade metodologiska ramverk samt källor med resultat av direkt relevans för den svenska kontexten. Material som saknade metodologisk relevans eller hade begränsad tillämpbarhet inom policy och planering exkluderades. Litteraturgenomgången har inte genomförts som en systematisk översikt, utan syftade till att identifiera och tillvarata auktoritativa källor som kan stödja och kontextualisera analysramverket.

Dataanalys

Analysen genomfördes genom en tematisk bearbetning av samtliga datakällor. Dokument, rapporter och intervjutranskript granskades initialt genom en induktiv läsning för att identifiera framträdande mönster och återkommande frågeställningar. Därefter genomfördes en andra kodningsomgång där utvärderingsfrågorna och analysramverken utgjorde strukturerande utgångspunkter. Denna tvåstegsprocess möjliggjorde systematiska jämförelser mellan projekten, vilket i sin tur gjorde det möjligt att identifiera gemensamma teman, avvikelser, metodologiska styrkor och mindre utvecklade områden.

För att säkerställa analysens kvalitet triangulerades resultaten mellan datakällor, och tolkningar diskuterades och kvalitetssäkrades inom utvärderingsteamet. Samtidigt föreligger ett antal metodologiska begränsningar. Endast sex projekt lämnade slutrapporter, vilket medförde variation i dokumentationens omfattning. Utvärderingen fokuserar på kort- och medelfristiga effekter, vilket innebär att långsiktiga effekter inte kan bedömas inom ramen för denna studie. Projekten varierade i mognadsgrad, ambitionsnivå och omfattning, vilket bidrog till heterogena resultat. Intervjumaterialet utgörs av självrapporterade uppgifter, vilket kan innebära risk för exempelvis selektiv minnesbild eller positiv särframställning. Dessa begränsningar understryker utvärderingens formativa karaktär och bör beaktas vid tolkningen av resultaten.

3. Framsynsmetodik i Samband med Denna Studie

Under de senaste decennierna har strategisk framsyn utvecklats från sina tidiga rötter inom futures studies till en etablerad praktik för styrning och omställning, som gör det möjligt för organisationer att utforska osäkerheter, föreställa sig flera tänkbara framtider och stärka den kollektiva förmågan till långsiktigt beslutsfattande. Grundläggande tänkare betonar att framsyn inte är en prediktiv teknik, utan en strukturerad process för föreställningsförmåga, reflektion och anticipering (Galtung, 1965; Jungk & Müllert, 1987; de Jouvenel H., 2000; de Jouvenel B, 2017; Godet, 2000; Godet & Roubelat, 1996; Voros 2003). Prognoser bygger på extrapolering av befintliga trender, medan framsyn syftar till att tänja på mentala modeller, synliggöra implicita antaganden och bredda det strategiska handlingsutrymmet under förhållanden präglade av komplexitet och osäkerhet.

Inom offentlig styrning sammanfaller denna anticipatoriska inriktning med det som Krishnan m.fl. (2022) och OECD (2019) benämner anticipatory innovation governance: ett angreppssätt där regeringar och offentliga aktörer använder strukturerad framsyn för att tolka framväxande förändringar, mobilisera kunskap från olika källor och samordna långsiktiga svar. Aktuella analyser av Damen (2025) och Van Woensel (2024) visar hur detta skifte tar form inom Europeiska unionen, där framsyn i allt högre grad integreras i institutionella strukturer, från Joint Research Centre's Competence Centre on Foresight till de årliga Strategic Foresight Reports som påverkar dagordningssättning, resiliensbedömningar och diskussioner om strategisk autonomi. Liknande dynamiker återfinns inom hållbarhetsstyrning, där framsyn bidrar till att aktörer kan tolka förändringssignaler, hantera socio-teknisk komplexitet och samlas kring långsiktiga omställningsvägar.

Ett återkommande tema i litteraturen är att framsyn inom hållbarhetsomställningar kräver mer än att ta fram scenarier. Arbetssättet innebär en integrering av systemtänkande, deltagardrivna undersökningar samt både kvantitativ och kvalitativ kunskap, samtidigt som långsiktiga visioner kopplas till konkreta strategier. Forskning inom energiförsörjningssektorn illustrerar detta: förväntningar på nisch-, regime- och landskapsnivå formar socio-tekniska omställningsförlopp, och framsynsprocesser gör dessa förväntningar synliga och diskuterbara mellan aktörer (Truffer m.fl., 2008).

Andra studier visar värdet av att kombinera framsyn med användarcentrerad design för att utforska affärsmodellinnovation i energiomställningar, genom omvärldsspaning, snabb prototypframtagning och stresstestning av multiscenarier för att utforma sammanhängande utvecklingsvägar (Hall m.fl., 2022). Ytterligare bidrag förankrar framsyn i omställningsteori, såsom EU:s X-kurva för att kartlägga avvecklingen av ohållbara praktiker parallellt med framväxten av nya (Matti m.fl., 2025), samt deltagande visions- och backcastingstudier i den framväxande vätgasekonomin (Eames & McDowall, 2010). Tillsammans illustrerar dessa arbeten den metodologiska bredd som krävs för att stödja långsiktiga och systemiska omställningar.

Inom olika tillämpningsområden fungerar framsynsmetoder som bryggor mellan rådande systemförhållanden, framväxande osäkerheter och långsiktigt önskvärda utfall. Scolozzi m.fl. (2025) visar detta genom ett integrerat ramverk som kopplar Ostroms modell för social-ekologiska system till EU:s megatrendkort, vilket möjliggör en strukturerad systemdiagnos innan deltagarna utforskar "förberedda" och "oförberedda" framtider. På liknande sätt visar Wiebe m.fl. (2018) att modeller för naturkapital och ekosystemtjänster i allt högre grad förlitar sig på framsyn för att hantera djupa osäkerheter, tröskeleffekter och långsiktiga återkopplingsmekanismer. Framsyn fungerar därmed som en anticipatorisk infrastruktur som samordnar aktörer, synliggör systemberoenden och stresstestar strategier under olika framtida förhållanden.

Trots metodologisk mångfald återkommer vissa angreppssätt med särskild frekvens. Scenarioplanering är fortsatt den mest spridda tekniken, främst på grund av dess förmåga att göra osäkerhet begriplig och stödja gemensamt meningsskapande (Iden m.fl., 2017). Omvärldsspaning och drivkraftsanalys spelar en grundläggande roll inom policy- såväl som organisationssammanhang, bland annat inom studier av miljöstyrning, kommunal framsynspraktik och internationell policyframsyn (Bengston m.fl., 2012; Andersson & Cedås, 2025; Damen, 2025; Krishnan m.fl., 2022). Kompletterande analytiska verktyg, trendanalys, futures wheels, bevakning av svaga signaler och STEEP/PESTLE-kartläggningar, utgör den metodologiska ryggraden i scan-fasen som föregår scenarioutveckling och strategisk utforskning.

Vid sidan av analytiska verktyg har kreativa och upplevelsebaserade angreppssätt fått ökad betydelse i samtida framsynspraktik. Europeiska kommissionens strategiska plan för Horisont Europa (2023) och arbeten av Vervoort & Mangnus (2018) och Angheloiu m.fl. (2017) utforskar spekulativ design, designfiktion, upplevelsebaserade framtider, narrativ prototyputveckling och spelbaserade metoder som verktyg för att bredda föreställningsförmågan och stärka engagemanget. Dessa metoder kan göra långsiktiga möjligheter mer emotionellt resonanta, fördjupa systemtänkandet och utmana låsta berättelser genom att vidga det "möjlighetsrum" som krävs för hållbara omställningar. Samtidigt betonar litteraturen att deras värde beror på en noggrant genomtänkt integration med analytiska och handlingsinriktade verktyg; utan detta riskerar de att generera inspirerande men strategiskt frikopplade visioner.

Denna utmaning, ofta beskriven som "gapet mellan föreställning och handling", är ett av de mest uthålliga problemen i framsynslitteraturen och framträder tydligt i de svenska framsynslaboratorier som analyserats av Andersson & Cedås (2025). Deras studie ger ovanligt tydliga empiriska belägg: även om samtliga 23 kommunala lab genomförde scenarioutveckling eller spekulativa aktiviteter, var det endast en minoritet som integrerade strukturerade, handlingsorienterade metoder såsom backcasting, vägkartläggning (roadmapping) eller wind-tunnelling (7 av 23 projekt). Motsvarande mönster återfinns internationellt. Persson m.fl. (2023) visar att många framsynsprocesser har svårt att översätta insikter till handlingsbara utvecklingsvägar i avsaknad av medvetet utformade "översättningsmekanismer". Både UNDP:s Foresight Playbook (Krishnan m.fl., 2022) och Damens (2025) analys av policyframsyn betonar behovet av "futureproofing-verktyg" såsom stresstestning, strategiskt wind-tunnelling och explicit backcasting för att stärka framsynsresultatens strategiska relevans. Andersson & Cedås (2025) konstaterar likaså att svenska kommuner generellt behärskar att skanna och föreställa sig framtider, men har svårare att integrera dessa insikter i formell planering, budgetprocesser och beslutsfattande.

På en konceptuell nivå konvergerar stora delar av litteraturen kring ett antal ramverk som strukturerar framsynspraktik. Dessa inkluderar Europeiska kommissionens sex byggblock för framsyn (European Commission, 2020), den svenska modellen Scan-

Imagine–Act (Andersson & Cedås, 2025), Voros’ (2003, 2017) generiska framsynsprocess (inputs → foresight → outputs → strategy → feedback) samt Inayatullahs Six Pillars of Futures Studies (2008). Tillsammans beskriver dessa ramverk framsyn som en cyklisk, iterativ och lärandeorienterad aktivitet. Europeiska kommissionen betonar världsuppfattningar och antaganden; den svenska modellen erbjuder en pragmatisk operationalisering anpassad till kommunal praktik; Voros lyfter fram återkoppling och organisatoriskt lärande; och Inayatullah introducerar tolkningsmässigt djup genom kulturell analys och transformativt utforskande. Tabell 1 visar hur dessa ramverk relaterar till varandra och deras respektive bidrag.

Tabell 1. Överensstämmelse mellan Scan → Imagine → Act-modellen (Andersson & Cedås 2025) och framsynsramverk av Voros (2003, 2017) samt Inayatullah (2008).

Andersson & Cedås (2025): Scan → Imagine → Act	Voros (2003/2017)	Inayatullah (2008)	Konceptuellt Fokus
Scan	Insatsflöden – omvärldsskanning och kunskapsinhämtning, kunskaps- och evidensinsamling	Kartläggning, Anticipering av utvecklingsförlopp, Tidssättning	Att skapa en gemensam förståelse av rådande och framväxande förändringsdynamiker
Imagine	Framsyn – meningsskapande, scenarioutveckling	Fördjupning, Skapande av alternativ	Att bredda perspektiv, synliggöra antaganden och utforska möjliga framtider
Act	Strategi och genomförande – implementering, återkoppling	Omställning	Att omsätta visioner i strategisk handling och etablera lärandeprocesser

För att ytterligare syntetisera den metodologiska landskapsbilden organiserar tabell 2 den genomgångna litteraturen efter tillämpningsområde och illustrerar hur framsynsverktyg har anpassats för hållbarhetsomställningar, stadsplanering, policyutveckling, affärsinnovation och ekosystemstyrning. Jämförelsen tydliggör både bredden i framsynsmetodikens användning och den kontextspecifika anpassning som sker beroende på institutionella mandat och problemens karaktär.

Tabell 3 presenterar en metodologisk klassificering som ansluter till den vedertagna strukturen Scan → Imagine → Act. Genom att gruppera verktyg utifrån deras huvudsakliga funktion, meningsskapande (Scan), perspektivbreddning (Imagine) eller översättning av insikter till strategi (Act), tydliggör matrisen de kompletterande roller som olika metoder spelar i en sammanhållen framsynsprocess.

Den visar även på en återkommande obalans som lyfts i flera studier: en tydlig tyngdpunkt på scanning och föreställande arbete, medan handlingsorienterade metoder såsom backcasting, stresstestning och vägkartläggning (roadmapping) används i betydligt mindre utsträckning.

Tabell 2. Översikt över hur framsynsmetoder har tillämpats inom olika domäner.

Tillämpningsområde för framsynsmetodik	Metoder som tillämpats	Relevanta referenser
Hållbarhetsomställningar	Scenariebaserade analyser X-kurvans omställningsmodell Långsiktiga omställnings- och handlingsvägar Systematisk stresstestning av strategier Användarcentrerade designmetoder (HCD)	Truffer et al. (2008) /Hallet al. (2022) /Matti et al. (2025) /Eames & McDowall (2010) /Krishnan et al. (2022)/Persson et al. (2025)
Urban hållbarhet	Designfiktion som framsynsmetod Spelbaserade framsynsprocesser Upplevelsebaserade framtidsutforskningar	Angheloiu et al. (2017) / Vervoort & Mangnus (2018) / Damen (2025)
Planering för ekosystem och naturkapital	Modellering av framtidsscenarier Analys av tidiga varningssignaler Systematisk kartläggning av social-ekologiska system (SES)	Scolozzi et al. (2025) / Wiebe et al. (2018)
Policynära framsynsprocesser (EU/OECD/UNDP)	Systematisk omvärldsanalys Scenariebaserade framtidsanalyser Strategisk stresstestning av policyinriktningar Utveckling av framtidsvisioner	OECD (2019) / European Commission (2020) / Van Woensel (2024) / Damen (2025) /Krishnan et al. (2022)
Kommunal planering	Systematisk omvärldsskanning	Andersson & Cedås (2025) / Bengtson et al. (2012) /

	Scenariebaserade analyser Spekulativ design som framsynsmetod Partiell backcastingprocess	Damen (2025) / Krishnan et al. (2022)
Näringsliv och innovation	Strategisk vägkartläggning och färdplansutveckling Systematisk trendanalys Delphi-baserade expertbedömningar	Hall et al. (2022) / Iden et al. (2017) / Godet (2000) / Godet & Roubelat (1996)
Transformativa framtider	Orsakslagersanalys enligt CLA-modellen Upplevelsebaserade framsynsmetoder	Inayatullah (2008) / Angheloiu et al. (2017) / Vervoort & Mangnus (2018)

Tabell 3. Metodologisk klassificering av framsynsverktyg enligt Scan → Imagine → Act-ramverket, baserat på den genomgångna litteraturen.

Processfas	Tillämpade metoder	Relevanta referenser
Scan	Systematisk horisontspaning Identifiering av svaga signaler STEEP/PESTLE-baserad omvärldsanalys Analys av globala megatrender Systematisk kartläggning av social-ekologiska system (SES)	Bengtson et al. (2012) / Andersson & Cedås (2025) / European Commission (2020) / Scolozzi et al. (2025) / Wiebe et al. (2018) / Krishnan et al. (2022)
Imagine	Scenariebaserade analyser (2×2, explorativa och normativa) Spekulativ design som framsynsmetod Designfiktion inom framtidutforskning Spelbaserade framsynsprocesser Narrativ utveckling av framtidprototyper	Truffer et al. (2008) / Eames & McDowall (2010) / Angheloiu et al. (2017) / Vervoort & Mangnus (2018) / Hall et al. (2022) / Iden et al. (2017) / Damen (2025)
Act	Backcastingbaserade framtidanalyser Strategisk vindtunnelanalys Långsiktiga omställnings- och handlingsvägar Strategisk vägkartläggning och färdplansutveckling Systematisk stresstestning	Matti et al. (2025) / Persson et al. (2025) / Krishnan et al. (2022) / Andersson & Cedås (2025) / Hall et al. (2022) / Godet (2000) / Godet & Roubelat (1996)

Identifierade Hinder i Litteraturen

Genomgående i den granskade litteraturen framträder fem centrala hinder som påverkar framsynsmetodikens effektivitet. För det första beskriver "gapet mellan föreställning och handling" de svårigheter som organisationer möter när explorativt och imaginativt arbete ska omsättas i strategiska beslut, policyutformning eller investeringsval. Många organisationer är skickliga på att skanna trender och utveckla scenarier, men betydligt färre använder strukturerade översättningsverktyg såsom backcasting, analys av omställningsvägar eller wind-tunnelling, som kopplar framtidsbilder till praktiska strategier (Andersson & Cedås, 2025; Persson m.fl., 2023; Krishnan m.fl., 2022).

För det andra är institutionell förankring ofta svag. Framsyn initieras ofta som tidsbegränsade projekt snarare än som integrerade delar av styrnings- och planeringssystem. Studier visar att framsynsresultat har svårt att påverka beslut om de saknar ledningsmässig förankring, kontinuitet eller koppling till formella planeringsinstrument. I sådana fall riskerar framsyn att bli perifer (Hebinck m.fl., 2018; Rutting, 2023; Damen, 2025).

För det tredje är facilitativ förmåga av avgörande betydelse. Högkvalitativ framsyn kräver praktiker med kompetens att leda grupprocesser, stödja imaginativ utforskning och upprätthålla metodologisk stringens. Bristande faciliteringskompetens kan minska legitimiteten, försvaga den metodologiska kvaliteten och bidra till att deltagare upplever framsyn som abstrakt eller svåranknyten (Krishnan m.fl., 2022; Rutting, 2023; Andersson & Cedås, 2025).

För det fjärde kan deltagandeasymmetrier begränsa inkludering och legitimitet i framsynsprocesser. Utan en medveten design och facilitering riskerar aktörer med teknisk expertis eller formell makt att dominera, medan andra, särskilt grupper med begränsade resurser eller svagare ställning, får mindre utrymme. Denna risk är särskilt tydlig inom urbana och omställningsrelaterade sammanhang där mångfald av perspektiv är central (Hebinck m.fl., 2018).

För det femte består ett strukturellt misstag mellan framsynens iterativa och utforskande karaktär och den linjära logik som präglar planerings- och budgetsysteem. Kommunala och offentliga planeringscykler prioriterar ofta kortsiktiga leveranser och regeluppfyllelse, vilket lämnar begränsat utrymme för osäkra eller experimentella arbetssätt. Denna spänning kräver medvetna integrationsstrategier för att undvika att framsyn isoleras eller reduceras till en symbolisk aktivitet.

Sammanfattningsvis visar dessa hinder att framsynens genomslag mindre beror på de specifika verktyg som används och mer på de institutionella, kulturella och processuella förutsättningar som möjliggör att anticipativ kunskap kan påverka strategi och handling. Engagerat ledarskap, kompetent facilitering, inkluderande deltagande och integration i styrningsstrukturer är därför centrala för att framsyn ska nå sin fulla potential.

4. Resultat och Observationer

Detta avsnitt ger en empiriskt förankrad översikt av hur de granskade projekten har tillämpat framsynsmetodik längs Scan–Imagine–Act-kontinuumet. Analysen baseras på den delmängd om 18 projekt för vilka tillräcklig dokumentation och/eller intervjumaterial har funnits tillgängligt. Avsnittet sammanfattar de huvudsakliga metoder som använts, hur dessa har kombinerats och anpassats i praktiken samt vilka typer av resultat och utfall projekten har genererat.

Utöver att kartlägga metodval lyfter avsnittet återkommande utformningsdrag, såsom former för facilitering, grad av deltagande samt användning av kreativa och upplevelsebaserade arbetssätt. Vidare synliggörs identifierade styrkor, begränsningar och typiska utmaningar i översättningen mellan utforskande arbete och mer handlingsinriktade resultat. Översikten destillerar även överförbara lärdomar som är relevanta för den fortsatta utvecklingen och institutionaliseringen av framsynsarbete inom ShiftSweden och hos samverkande organisationer.

Sammantaget utgör avsnittet den empiriska grund som ligger till grund för den tvärfallstolkning som utvecklas i rapportens efterföljande analytiska delar.

Övergripande Mönster i Metodanvändning

Analysen av de 18 granskade projekten visar att portföljen som helhet präglas av en hög metodologisk bredd och en tydlig ambition att kombinera etablerad framsynsmetodik med kreativa, materiella och upplevelsebaserade angreppssätt (mer detaljerad information om de metoder som använts i respektive projekt återfinns i bilaga 2). Flera projekt utgår från klassiska komponenter såsom trend- och signalspaning, scenarieutveckling och backcasting, men dessa vävs ofta samman med spekulativ design, kultur- och konstbaserade format, living labs, spel, vandringsbaserade workshoppar samt prototypande i verkliga miljöer. Resultatet är en portfölj där framsyn inte framträder som ett enhetligt "paket", utan som en uppsättning hybrida praktiker anpassade till lokala förutsättningar, målgrupper och tematiska fokus.

Samtidigt framträder tydliga mönster i hur Scan, Imagine och Act-faserna har balanserats. Nästan samtliga projekt genomför någon form av Scan-fas, från omfattande skrivbordsstudier, expertintervjuer och trendanalyser till mer deltagardrivna signalspaningsprocesser och platsvandringar. Imagine-fasen är ännu tydligare närvarande och ofta metodologiskt rik: scenarier, framtidsberättelser, visuella collage, framtidsartefakter, performativa prototyper, ungdomsdrivna visioner och Immersiv utställningar används återkommande för att gestalta framtidsbilder. Act-fasen är mer ojämnt utvecklad. Ett antal projekt tar fram fysiska eller digitala prototyper, vägkartor, strategiska verktyg eller nya arbetsmodeller som kan bära vidare efter projekttiden, medan andra stannar vid visioner och scenarier utan tydliga översättningsmekanismer mot implementering. Mönstret bekräftar den obalans som ofta lyfts i litteraturen: stark kapacitet för spaning och föreställning, men mer begränsad användning av explicita handlingsorienterade verktyg.

En annan återkommande iakttagelse är att många projekt arbetar uttalat med känslomässig och kroppslig aktivering som en del av framsynsmetodiken. Immersivt format, till exempel att "bo en dag i år 2050", långsamma studiecirkelupplägg, vandringsbaserade visualiseringar längs framtida korridorer, living labs, framtidsfestivaler och platsbundna prototyper i bostadsområden, används för att göra framtidsfrågor begripliga och konkreta. Ungas och andra "ohörda rösters" perspektiv fångas genom spekulativ design, collage, film, ljudlandskap, graffititunnlar och möbler som fysiskt förändrar offentliga rum. Denna typ av metoder gör framsyn tillgänglig för grupper som sällan deltar i tekniskt eller strategiskt inriktade processer, och fungerar samtidigt som starka symboler i dialogen med beslutsfattare.

Portföljen kännetecknas också av en rad metodologiska innovationer där framsynsverktyg utvecklas och testas i projekten. Exempel inkluderar användning av Doughnut-modellen som ram för lokal hållbarhetsframsyn, utvecklingen av nya modeller som DREAM-verktyget för existentiell och organisatorisk omställning, kortbaserade metoder som kopplar planetärt, ekonomiskt och mänskligt välbefinnande, scenario baserade "folkomröstningar" via medborgarröstning, samt digitala prototyper som gör individuella utsläppsbudgetar och framtida restriktioner konkreta för användare. Flera projekt tar dessutom fram återanvändbara format,

spel, verktyg, publikationer, metodmanualer, som kan skalas eller anpassas i andra sammanhang.

Samtidigt pekar matrisen på ett antal återkommande begränsningar. Många av de mest innovativa projekten är tids- och resurskrävande, bygger på hög faciliteringskompetens och är starkt beroende av lokala nyckelpersoner eller forskningspartners. Skalbarhet och långsiktig förvaltning framstår ofta som en utmaning: metoder som fungerar mycket väl i ett intensivt labbformat riskerar att bli svåra att integrera i ordinarie planerings- och styrprocesser utan ytterligare stöd. Flera projekt beskriver också svårigheter att föra över resultat från kreativt och deltagardrivet arbete till formella planeringsinstrument, budgetprocesser eller politiska beslut. I vissa fall är deltagarbredden begränsad, eller dokumentationen svag, vilket försvårar lärande och vidare användning.

Slutligen framträder ett antal överförbara lärdomar som återkommer i flera projekt: att fantasidrivna och estetiska format skapar jämlikare samtal och stärker engagemang; att platsbaserad och kroppslig framsyn fördjupar förståelsen av mobilitet och livsmiljöer; att kombinationen av kvalitativ framsyn och kvantitativ analys (t.ex. modellering) kan öka legitimiteten i politiskt känsliga frågor; samt att tydliga organisatoriska strukturer styrgrupper, community-koordinatorer, living lab-ramar är avgörande för att framsynsarbete ska få långsiktig bäring. Dessa mönster fördjupas i de följande avsnitten, där Scan–Imagine–Act-faserna och de processuella förutsättningarna analyseras mer i detalj.

Tillämpningen av "Scan-Imagine-Act" i Praktiken

Genomgående i portföljen fungerade modellen Scan–Imagine–Act inte som en linjär process, utan som en flexibel konceptuell ram som de granskade projekten anpassade utifrån tematiskt fokus, organisatoriska förutsättningar och metodologisk kapacitet. Även om nästan samtliga projekt berörde varje fas i någon form, skiljer sig tolkningen och operationaliseringen av dessa faser avsevärt mellan projekten. Nedanstående analys sammanfattar de mest framträdande mönstren i tvärfallsanalysen.

Scan

I de granskade projekten var Scan-fasen den mest konsekvent genomförda, även om graden av systematik varierade. Flera projekt använde strukturerade, forskningsdrivna angreppssätt som ligger nära etablerad framsynspraxis. Exempel inkluderar litteraturstudier baserade på IPCC-bedömningar, resiliensforskning och nationella policyanalyser; expertintervjuer med transportforskare, planerare och branschaktörer; fördjupade trendanalyser om urban mobilitet, ekonomisk utveckling och framtida livsstilar; samt systematiska signalspaningsprocesser där deltagare samlade in, kategoriserade och prioriterade signalelement över flera veckor.

En andra grupp av granskade projekt använde mer upplevelsebaserade eller deltagarstyrda former av scanning. Dessa metoder omfattade ofta platsvandringar, narrativa eller minnesbaserade kartläggningar, sensoriska observationer samt kontextanalyser av landskaps- eller områdeskaraktär. I ungdomsinriktade projekt integrerades scanning i berättarövningar eller persona-arbete, där deltagarna kunde uttrycka hur deras nuvarande erfarenheter påverkar deras föreställningar om framtida miljöer.

Trots metodologiska skillnader framträder några gemensamma drag. För det första fungerade Scan-fasen ofta som ett tidigt kapacitetsbyggande insats som hjälpte deltagarna att bredda sin förståelse för långsiktiga förändringar och samhällelig komplexitet. För det andra genererade många projekt mycket omfattande mängder signaler och drivkrafter, särskilt där scanning betonade kreativ utforskning. För det tredje varierade förmågan att prioritera och reducera materialet avsevärt: vissa projekt identifierade ett fåtal centrala osäkerheter som styrde scenarielogiken, medan andra hade svårt att kondensera insikterna till tydliga analytiska utgångspunkter för Imagine-fasen.

Sammanfattningsvis bidrog Scan-fasen till att bredda perspektiv och fördjupa förståelsen av kontexten, men kvaliteten i den analytiska syntesen varierade och påverkade därmed efterföljande faser i processen.

Imagine

Imagine-fasen var den mest mångsidiga och metodologiskt innovativa delen av den granskade projektportföljen. Traditionell scenarieutveckling användes i flera projekt, ofta genom 2×2-matriser baserade på osäkerheter som identifierats i skanningsfasen. Scenarierna utformades som berättelser, kartor, visuella återgivningar eller personberättelser och gav strukturerade utforskningar av alternativa framtider. I projekt som fokuserade på exempelvis mobilitet, hållbarhetsomställning eller stadsform var scenarielogiken väl utvecklad och stöddes av visualiseringar eller modeller som ökade trovärdigheten.

De flesta av de granskade projekten gick dock långt utöver konventionell framtidsforskning. Många använde spekulativ design, berättartekniker, konstnärliga metoder samt fysiska och sensoriska tillvägagångssätt. Exempel på detta är:

- Skapande av framtida artefakter (t.ex. Futures Bazaar-objekt, prototyper av återvunna material),
- Immersiv "framtidsgårdar" där deltagarna föreställer sig livet år 2050,
- Performativa prototyper i offentliga miljöer,
- Collage, videodagböcker och ljudlandskap skapade av ungdomar,
- AI-genererade visuella eller narrativa provokationer,
- Promenadbaserad framtidsvisualisering längs framtida rutter,
- Living-labs där deltagarna provade nya socio-spatiala koncept.

Gemensamt för dessa metoder var betoningen på att imagination inte enbart är kognitiv, utan också emotionell, estetisk och kroppslig. Arbetssätten hjälpte deltagarna att formulera underförstådda förhoppningar och farhågor, utmana normer och skapa framtider som upplevdes som meningsfulla. I flera projekt fungerade det imaginativ arbetet även som en "dialogteknologi", vilket möjliggjorde inkluderande samtal mellan aktörer med olika kunskapsnivåer.

Samtidigt uppstod utmaningar. I flera projekt indikerar projektdokumentationen att det imaginativ materialet ibland utvecklades med begränsad explicitering av kopplingen till de analytiska grunder som byggts upp i scanning fasen, vilket kan ha bidragit till visioner som var engagerande men vars konceptuella förankring inte alltid

framgick tydligt.. I andra projekt förblev scenariestrukturen implicit och därmed svårt jämförbar. Projekt med stark konstnärlig eller performativ profil hade ibland utmaningar att övergå från inspiration till strategisk reflektion något som även framkom i intervjuer.

Trots dessa utmaningar framstår Imagine-fasen som portföljens mest generativa del och visar på betydande metodologisk mognad och en tydlig vilja att utveckla hur framtider kan utforskas och uttryckas.

Act

Act-fasen var den minst konsekvent utvecklade fasen i de granskade projekten. En mindre grupp projekt använde tydliga översättningsverktyg, såsom:

- Backcasting från normativa scenarier,
- Analys av möjliggörande och begränsande villkor,
- Utveckling av strategiska färdvägar och tidiga åtgärder,
- Stress-tester av scenarier i dialog med aktörer,
- Multi-aktörskartläggningar av implementeringsansvar,
- Konceptuella roadmaps kopplade till planeringsprocesser.

Där dessa verktyg användes skapade de viktiga broar mellan imaginativ utforskning och praktisk strategi. Några projekt tog fram funktionella prototyper, exempelvis digitala verktyg för att operationalisera framtida koldioxidbudgetar eller rumsliga prototyper för offentliga miljöer, som både byggde lärande och visade väg mot implementering. I flera fall genomfördes Act-fasen genom living labs, festivaler, prototypmiljöer eller publika utställningar som testade beteende-, rumsliga eller sociala framtider. Dessa fungerade som förkroppsligade prototyper som gav beslutsfattare och deltagare möjlighet att uppleva framtida koncept direkt.

Men i det stora hela var Act-fasen ojämnt utvecklad. Många projekt avslutades med visioner eller artefakter utan strukturer för översättning till beslut eller institutionella processer. Intervjuer pekar på flera orsaker: kort genomförandetid, otydliga förväntningar på handlingsinriktning, svag organisatorisk förankring och begränsad

metodologisk erfarenhet av strategiska framsynsverktyg. I vissa fall påbörjades Act-arbete, men kunde inte fullföljas på grund av resurs- eller kapacitetsbegränsningar.

Sammantaget visar portföljen en stark förmåga till utforskande och imagination, men en mer begränsad tillämpning av strukturerad översättning mot implementering i linje med kommunala planerings- och styrprocesser. Samlat visar genomförandet av Scan–Imagine–Act-modellen i de granskade projekten en livfull och experimentell framsynsmiljö med betydande kreativ och deltagande bredd. Scan-fasen utvidgade den kollektiva förståelsen; Imagine-fasen skapade engagemang och generativt tänkande; och Act-fasen, även om den var mindre utvecklad, gav viktiga exempel på översättningsmekanismer och prototyparbete. Nästa avsnitt analyserar de processuella och organisatoriska förutsättningar som formade dessa metodologiska resultat och förklarar varför vissa mönster återkom i olika projektkontexter.

Metodologiska Utmaningar och Möjligheter

Detta avsnitt syntetiserar de metodologiska erfarenheter som framträtt i genomförandet av projekten inom utlysningen Framtidens Platser, med fokus på såväl återkommande utmaningar som identifierade möjliggörande faktorer. Analysen tar sin utgångspunkt i projektresultat, intervjuer och dokumentation, och relaterar dessa empiriska iakttagelser till etablerad forskning om framsyn, deltagande processer och missionsorienterad styrning. Avsnittet syftar inte till att värdera enskilda projekt, utan till att synliggöra strukturella mönster och villkor som påverkat hur framsynsmetodiken kunnat tillämpas, förankras och omsättas i praktiken. Genom att kombinera ett policynära perspektiv med analytisk reflektion bidrar avsnittet till att tydliggöra vilka metodologiska avvägningar som varit särskilt betydelsefulla, samt vilka lärdomar som är relevanta för fortsatt utveckling och institutionalisering av framsynsarbete inom ShiftSweden och liknande programkontexter.

Tidsbegränsningar och Resursmässiga Utmaningar

En genomgående iakttagelse är att snäva tidsramar i hög grad påverkade både metodval och projektens tyngdpunkter. Många projekt hade möjlighet att genomföra en relativt välutvecklad Scan- och Imagine-fas, men saknade tillräcklig tid och resurser för att fullt ut realisera en Act-fas. Projekten var ofta intensivt upplagda och

omfattade ett stort antal delmoment, såsom workshops, prototypframtagning i både mindre och större skala, visualiseringar, festivaldagar och utställningar. Den samlade projekttiden om ett år upplevdes av nästintill samtliga aktörer som otillräcklig för att både genomföra planerade aktiviteter och samtidigt konsolidera metodval, färdigställa dokumentation samt säkerställa förankring för fortsatt arbete. I flera fall innebar detta att framtagna insikter stannade vid presentationer eller konceptuella resultat, utan att omsättas i beslutsnära underlag inom ordinarie styr- och planeringsprocesser.

Samtidigt framhåller många av de intervjuade att projekten genererat indikationer på fortsatt intresse för framsynsmetodiken, exempelvis genom att resultaten uppmärksammats i mottagarorganisationer eller fungerat som katalysatorer för vidare diskussioner. I ett begränsat antal fall har resultaten också implementerats i ordinarie verksamhet. Majoriteten av projekten uttrycker dock ett behov av ytterligare finansiering samt tydligare mandat för att kunna ta arbetet vidare på ett mer strukturerat sätt. Detta gäller såväl implementering av resultat som fortsatt metodutveckling, där extern finansiering i stor utsträckning pekas ut som avgörande för nästa steg.

Den lokala kontexten och graden av involvering har varit centrala för projekten. I flera fall deltog ett stort antal personer i workshops och dialogbaserade aktiviteter. Dessa moment krävde ofta omfattande förberedelser, särskilt vad gäller deltagarrekrutering. Arbetssätten bidrog till ökad relevans och engagemang, men var samtidigt tids- och resurskrävande samt beroende av långsiktig relationsbyggnad och noggrann planering.

Goda Administrativa Förutsättningar

De administrativa förutsättningarna upplevdes av nästintill samtliga projekt som välfungerande. Krav och ramar beskrevs som relativt tydliga, enkla och flexibla, och stödet från ShiftSweden uppfattades genomgående som tillgängligt och konstruktivt. Även formerna för avstämningar, gemensamma träffar och diskussioner bedömdes i de flesta fall som ändamålsenliga till omfattning och innehåll. Slutkonferensen lyfts särskilt fram som positiv av många aktörer, även om några intervjupersoner upplevde upplägget som intensivt och med ett stort antal programpunkter.

Flera aktörer pekar på ett behov av ökad samverkan mellan projekten. Även om samverkansmöjligheter funnits, har dessa i huvudsak organiserats utifrån geografisk närhet. Intervjuerna indikerar dock ett tydligare behov av samverkan baserad på projektens tematiska innehåll och sakområden snarare än enbart lokalisering. I vissa fall förs även förslag fram om mer strukturerad eller i viss mån styrd samverkan mellan projekt med liknande inriktning, i syfte att möjliggöra erfarenhetsutbyte och gemensamt lärande.

Ledningens Engagemang och Institutionell Förankring

Projekten har i många fall involverat en bred sammansättning av aktörer på olika nivåer. Flera initiativ inkluderade exempelvis workshops med systemägare såsom kollektivtrafikbolag, fastighetsägare, kommunala aktörer och politiska företrädare, med ambitionen att knyta framtidsanalyser och innovationsarbete till befintliga strukturer och lösningar. Dessa aktörer fungerade ofta som samlande nav och bidrog till projektens legitimitet, vilket i sin tur underlättade involvering av ytterligare intressenter.

Samtidigt framkommer att kopplingar till formella beslutsprocesser varit avgörande för i vilken utsträckning framsynsarbetet kunnat påverka faktiska prioriteringar och investeringar. I projekt där ledande aktörer, såsom verkställande direktörer, politiker eller huvudmän, deltog aktivt förefaller det ha varit lättare att föra arbetet vidare, bland annat genom att skapa förtroende och legitimitet kopplad till personer med formellt mandat att initiera fortsatta processer.

Iterativa Arbetssätt i Ordinarie Strykning

Flera projekt beskriver hur den ursprungligen planerade linjära processen successivt utvecklades till en mer iterativ och icke-linjär arbetsform. Framsynsarbete bygger i hög grad på att utforska alternativa framtider, pröva idéer och arbeta öppet och adaptivt, vilket i flera fall gav upphov till nya behov och oväntade resultat under processens gång. Detta upplevdes i de flesta projekt som värdefullt och i viss mån ovanligt, då deltagarna gavs möjlighet att fördjupa sig i scenarier och reflektera fritt under en längre tidsperiod. Samtidigt uppfattades arbetssättet i vissa projekt som otydligt, abstrakt eller svårt att greppa, med en upplevd osäkerhet kring slutresultatets form och användbarhet.

I många projekt var framsyn ett relativt nytt arbetssätt, både för deltagare och mottagande organisationer. Det varierade i vilken utsträckning extern framsynskompetens anlätades, och i flera fall skilde sig arbetssätten markant från ordinarie verksamhetslogik. I vissa projekt användes processen helt eller delvis som ett kompetenshöjande och lärande inslag. För att metoderna ska kunna integreras i ordinarie verksamhet tycks det dock krävas fortsatt stöd och facilitering, snarare än att organisationerna upplever sig fullt rustade att självständigt leda och genomföra liknande processer.

I ett fåtal intervjuer lyfts även att framsynsmetodiken i viss mån står i kontrast till tjänstemännens ordinarie arbetsformer, som ofta präglas av mer hierarkiska och uppdragsstyrda strukturer. Detta har i vissa fall bidragit till osäkerhet kring mandatet att använda framsynsmetoder. Samtidigt framhålls att resultaten från framsynsarbetet i flera projekt fungerat som en brygga mellan politiska och administrativa nivåer, och därigenom öppnat upp för dialog och ökat handlingsutrymme.

Möjliggörare för Medborgarinvolvering

Projekten använde en bred uppsättning format för att skapa låga trösklar till deltagande och främja inkludering. Workshops, walkshops och dialogformer anpassades efter olika målgrupper. För barn utvecklades särskilda metoder såsom popup-böcker, poddar och bygglekar, medan ungdomar engagerades genom kreativa format som collage, filmproduktion och hackathons. Dessa arbetssätt gav deltagarna konkreta uttrycksmedel som både stärkte deras delaktighet och underlättade reflektion och samtal. Genom att konkretisera komplexa framtidsfrågor i form av visualiseringar, personas eller prototyper ökade också förståelsen och möjliggjorde dialog över generations- och professionsgränser, utan krav på förkunskaper.

Projekten visar vidare att framsynsmetoder fungerat som effektiva dialogverktyg även i frågor som upplevs som komplexa eller kontroversiella. Genom att skapa utrymme för att tänka bortom rådande begränsningar och formulera alternativa framtidsbilder möjliggjordes gemensamma samtal och nya perspektiv. De konkreta

framtidsgestaltningarna bidrog till att utforska svåra avvägningar på ett mer öppet sätt och till att minska polarisering och låsningar.

I några projekt framhålls även att metoderna ökade den emotionella resonansen i arbetet och gjorde komplexa framtidsfrågor mer begripliga genom att de kunde upplevas snarare än enbart diskuteras, exempelvis genom att gestalta en vardag i en möjlig framtid. När det gäller spridning och dialog även efter projektslut uppfattades artefakter, utställningar och filmer som särskilt verkningsfulla bärare av resultat och insikter.

Sammanfattande Iakttagelser

Tabellen nedan (Tabell 4) sammanfattar de huvudsakliga iakttagelser som framträder i analysen av hur framsynsmetodiken tillämpats i de granskade projekten. Syntesen bygger på tvärfallstolkning av Scan–Imagine–Act-faserna samt de processuella och institutionella förutsättningar som påverkat projektens genomförande och genomslag. Genom att strukturera återkommande teman i termer av centrala iakttagelser, styrkor samt begränsningar och utmaningar, synliggör tabellen både portföljens samlade kapacitet och de systematiska hinder som påverkat möjligheten att omsätta framsynsarbete i styrning, beslut och långsiktig verksamhetsutveckling. Tabellen ska därmed läsas som en sammanfattande analytisk överblick snarare än en bedömning av enskilda projekt.

Tabell 4. Sammanfattande iakttagelser av framsynsmetodikens tillämpning i projekten – styrkor, begränsningar och genomslag längs Scan–Imagine–Act-kontinuumet.

Tema	Centrala iakttagelser	Styrkor	Begränsningar / Utmaningar
Övergripande metodansats	Hög metodologisk bredd och hybrida arbetssätt. Klassisk framsyn kombineras med kreativa, plastbaserade och	Anpassningsbar till lokala sammanhang. Ökar relevans och engagemang.	Svårt att jämföra projekt. Risk för fragmentering utan gemensam struktur.

	upplevelseorienterade metoder.		
Scan-fasen	Nästan alla projekt genomför scanning, både systematisk och deltagardriven.	Breddar perspektiv och bygger framtidskapacitet.	Ojämlig analytisk syntes. Svårt att prioritera och reducera signaler.
Imagine-fasen	Den mest metodologiskt utvecklade fasen. Rik användning av scenarier, spekulativ design och Immersiv format.	Skapar engagemang, inkludering och meningsskapande.	Risk att visioner frikopplas från analys och strategi.
Act-fasen	Ojämnt genomförd. Få projekt använder strukturerade översättningsverktyg.	Visar potential genom prototyper, roadmaps och living labs.	Svagt genomslag i styrning och implementering. Ofta beroende av projektlogik.
Scan–Imagine–Act som modell för framsynsmetodiken	Används flexibelt och icke-linjärt.	Möjliggör anpassning till olika kontexter.	Otydliga övergångar mellan faser, särskilt mot Act.
Deltagande & inkludering	Låga trösklar genom kreativa och platsbaserade metoder.	Engagerar unga och "ohörda röster". Skapar jämlika samtal.	Deltagarbredd varierar. Rekrytering och resurser begränsar
Kroppsliga & emotionella metoder	Immersion, vandringar, gestaltning och performativa prototyper är vanliga.	Fördjupar förståelse och konkretiserar framtider.	Resurskrävande. Kräver hög faciliteringskompetens.
Metodologisk innovation	Nya verktyg utvecklas (spel, kort, modeller, digitala prototyper).	Skapar återanvändbara format och skalningspotential.	Otydlig förvaltning efter projektslut.
Översättning till styrning	Få projekt kopplar tydligt till planering, budget och beslut.	När det sker ökar legitimitet och effekt.	Framsyn stannar ofta vid visioner utan institutionell bärare.

Ledning & mandat	Ledningsnära projekt har större påverkan.	Tydligare väg till implementering och uppföljning.	Brist på mandat bromsar även metodstarka projekt.
Tids- & resursvillkor	Korta projekt gynnar Scan och Imagine.	Snabb mobilisering och kreativ intensitet.	Act-fasen prioriteras bort. Skalbarhet försvåras.
Långsiktighet	Några projekt skapar broar mot fortsatt arbete.	Uppföljning möjlig när institutionell bärare finns.	Avsaknad av finansiering och ansvar efter projektets slut.
Samlad bedömning	Portföljen visar stark framsyns kapacitet, men svag implementering förmåga.	Rik kreativitet och inkluderande metoder.	Behov av starkare översättning mekanismer mot faktisk verksamhet.

Sammantaget visar iakttagelserna att projektportföljen präglas av hög kreativ och metodologisk kapacitet i de utforskande och imaginativ faserna, men att genomslaget i styrning och implementering i stor utsträckning begränsats av tidsramar, mandatförhållanden och svaga översättningsmekanismer mot ordinarie verksamhet. Dessa mönster pekar på ett behov av att i högre grad betrakta framsyn som en del av långsiktiga styr- och innovationsstrukturer snarare än som avgränsade projektinsatser. I nästa kapitel diskuteras därför vilka implikationer resultaten har för ShiftSwedens fortsatta arbete och hur framsynsmetodikens potential kan stärkas inom ramen för missionsorienterad innovation.

5. Analys och Diskussion

Analysen av projektportföljen inom Framtidens Platser visar ett tydligt och återkommande mönster: en stark samlad kapacitet att utforska, föreställa sig och gestalta alternativa framtider, i kombination med mer begränsade förutsättningar att omsätta dessa insikter i beslut, genomförande och långsiktig institutionell förändring. Framsynsmetodiken har i de flesta projekt visat sig vara särskilt verksam i Scan- och Imagine-faserna, där den bidragit till lärande, engagemang och breddade perspektiv. Däremot har genomslaget i formell styrning, strategisk prioritering och ordinarie verksamhetsutveckling varit mer ojämnt.

Den huvudsakliga slutsatsen från utvärderingen är således inte att projekten saknat metodologisk kvalitet eller ambition, utan att det föreligger en strukturell obalans mellan utforskande kapacitet och implementeringsförmåga. Denna obalans kan i hög grad relateras till projektens tidsramar, mandatförhållanden och institutionella kontext, snarare än till enskilda metodval eller genomföranden.

Tolkning Utifrån Utvärderingskriterier

Relevans: Anpassning till Behov och Prioriteringar

Ur ett relevansperspektiv visar projekten en stark anpassning till både lokala behov och ShiftSwedens övergripande uppdrag. Betoningen på platsbaserade, deltagande och kontextkänsliga tillvägagångssätt gjorde det möjligt för projekten att engagera aktörer som ofta marginaliseras i strategiska planeringsprocesser, däribland ungdomar, invånare och icke-traditionella intressenter. Detta bidrog till en hög upplevd relevans bland deltagarna och lokala partner.

Användningen av kreativa, förkroppsligade och visuella metoder tillgodosåg också ett erkänt behov inom offentliga organisationer: förmågan att göra långsiktiga och komplexa hållbarhetsutmaningar konkreta och diskuterbara. I detta avseende var de framsyn-metoder som användes väl anpassade till de målgrupper och problemkontexter som man ville ta itu med. Interventionernas relevans ligger inte bara i deras tematiska inriktning, utan också i deras förmåga att skapa en gemensam förståelse och legitimitet kring framtidsinriktade frågor.

Effektivitet: Från Aktiviteter till Resultat

När det gäller effektivitet genomförde de flesta projekt sina planerade aktiviteter framgångsrikt och levererade de avsedda explorativa resultaten. Workshoppar, skanningar, scenarier, artefakter, prototyper och utställningar genomfördes i stort sett enligt plan, ofta under tidspress. Skannings- och fantasi-faserna var särskilt effektiva när det gällde att generera rikt material, engagemang och lärande.

Utvärderingen visar dock också att effektiviteten minskar när den bedöms mot ambitionen att påverka beslut, strategier eller operativa rutiner. Medan många projekt producerade övertygande visioner och prototyper, var det färre som kunde etablera tydliga orsakssamband mellan dessa resultat och konkreta förändringar i planering, budgetering eller organisatoriska rutiner. Detta är mest tydligt i Act-fasen, där strukturerade översättningsverktyg som backcasting, roadmapping eller stresstestning tillämpades inkonsekvent.

Denna brist speglar inte i första hand otillräckliga insatser eller kompetens på projektnivå, utan snarare begränsad tid, otydliga mandat och avsaknaden av fördefinierade vägar för hur explorativa resultat ska införlivas i formella beslutsprocesser.

Hållbarhet: Förutsättningar för Varaktiga Effekter

Hållbarhet framstår som en av de mest kritiska utmaningarna i hela portföljen. Även om många projekt skapade momentum och intresse, var det bara en minoritet som etablerade hållbara strukturer för fortsatt användning av metoder eller resultat efter projektets slutförande. Långsiktig hållbarhet var starkt förknippad med institutionell förankring, ledarskapsengagemang och tydligt ägarskap av resultaten.

I de fall där projekten var nära kopplade till befintliga organisatoriska mandat, planeringscykler eller strategiska processer var sannolikheten för uppföljning och integration betydligt högre. Omvänt hade projekt som främst drevs enligt en projektlogik, utan tydlig institutionell förankring, svårt att upprätthålla kontinuiteten när finansieringen upphörde.

Detta understryker att hållbarheten i framsynsresultaten i mindre utsträckning beror på kvaliteten på enskilda metoder och i högre grad på förekomsten av organisatorisk kapacitet och ansvar för att driva arbetet vidare.

Starka och Svaga Sidor hos Metoden

En viktig styrka hos portföljen ligger i dess metodologiska mångfald och experimentlust. Kombinationen av klassiska framsynsmetoder med kreativa, deltagarbaserade och platsbaserade tillvägagångssätt möjliggjorde ett djupt engagemang och breddade perspektiven. Dessa metoder visade sig vara särskilt effektiva för att sänka trösklarna för deltagande och möjliggöra dialog över yrkes-, generations- och institutionsgränser.

Samtidigt medför denna mångfald också utmaningar. Avsaknaden av gemensamma standarder eller gemensamma översättningsmekanismer gör det svårt att jämföra resultat mellan olika projekt och att integrera resultaten i formella styrningssystem. Resursintensiva metoder som Immersiv installationer, avancerad visualisering och modellering kan skapa starkt engagemang och synlighet, men kräver också hög kompetens, facilitering och finansiering, vilket väcker frågor om skalbarhet och rättvisa mellan kommuner.

En annan återkommande svaghet är den begränsade analytiska syntesen av stora mängder skannat material. Även om bredden uppnåddes saknades ibland prioritering och strategiskt fokus, vilket minskade användbarheten av resultaten för beslutsfattare.

Implikationer för Praxis och Styrning

Resultaten tyder på flera viktiga implikationer för fortsatt användning av framsyn inom ShiftSweden och liknande program.

För det första bör framsyn ses som en möjliggörande styrningsfunktion snarare än en separat projektaktivitet. Dess största värde ligger i att skapa gemensamma referensramar och strategisk inriktning, men detta kräver tydliga kopplingar till beslutsprocesser, mandat och uppföljningsansvar.

För det andra är programutformningen viktig. Korta projektperioder gynnar utforskande och fantasifullt arbete, men missgynnar systematiskt implementeringsinriktade aktiviteter. Om omsättning i handling är en prioritet kan framtida initiativ behöva längre tidsramar, stegvisa finansieringsmodeller eller särskilt stöd för handlingsfasen.

För det tredje visar utvärderingen att kommuner och andra offentliga aktörer gynnas mest när framsynsresultat kombinerar kvalitativa insikter med kvantitativa bevis och policyrelevant inramning. Detta innebär inte en minskning av kreativiteten, utan en tydligare formulering av hur insikter kan ligga till grund för konkreta val.

Slutligen är ledningens engagemang en avgörande faktor. Projekt med aktivt engagemang från högsta ledningen eller politiska ledare hade bättre förutsättningar att gå från vision till handling. Detta tyder på att framtida framsynsinitiativ från början bör ta upp frågor om mandat och beslutsbefogenheter på ett mer explicit sätt.

Framåtblickande Reflektion

Sammantaget visar portföljen en stark förmåga att föreställa sig alternativa framtider och att engagera olika aktörer i meningsfull dialog om långsiktig samhällsförändring. Den huvudsakliga utmaningen ligger dock inte i framtagandet av visioner, utan i att säkerställa att dessa visioner kan omsättas i beslut, investeringar och organisatoriskt lärande över tid.

Framtida insatser skulle vinna på tydligare översättningsmekanismer, starkare institutionell förankring och en mer medveten balans mellan utforskande arbete och implementering. Detta förutsätter inte att de kreativa och deltagande styrkorna i nuvarande arbetssätt överges, utan snarare att de kompletteras med mer styrnings- och genomförandeorienterade designval. På så sätt kan framsyn i högre grad fungera som ett strategiskt verktyg för missionsorienterad innovation och långsiktig omställning.

6. Slutsatser och Rekommendationer

Denna utvärdering visar att satsningen Framtidens Platser i hög grad har bidragit till att stärka aktörers förmåga att föreställa sig och utforska alternativa framtider inom mobilitet och den byggda miljön. Projekten har genererat ett brett spektrum av framtidsbilder, konceptuella förslag och metodutveckling som på olika sätt relaterar till ShiftSwedens övergripande mission och de tre systemskiften som programmet avser att driva. Gemensamt för projekten är en stark betoning på platsbaserade perspektiv, inkludering av nya röster samt en ambition att synliggöra vardagslivets, rummets och användarens roll i omställningen.

I relation till ShiftSwedens mission har projekten särskilt bidragit med idéer och perspektiv kopplade till cirkulära processer och resurseffektivitet i stadsutveckling och samhällsbyggande, hållbara mobilitetslösningar med fokus på gång, cykel och attraktiva vardagsmiljöer, samt utveckling av integrerade och inkluderande platser där flera funktioner och grupper samverkar. Dessa teman återkommer i olika former i portföljen och utgör gemensamma beröringspunkter mellan projekten, även om de konkretiserats på skilda sätt beroende på lokal kontext.

Samtidigt visar resultaten att portföljen som helhet har haft begränsat genomslag i formell styrning, planering och implementering. Detta bör inte tolkas som ett misslyckande på projektnivå, utan som en konsekvens av utlysningens utformning, där huvudfokus låg på att utveckla nya framtidsbilder snarare än att driva konkreta genomförandeprocesser. Utvärderingen synliggör därmed en tydlig lärdom för fortsatt programutveckling: framsyn har visat sig vara mycket effektiv för utforskande, lärande och gemensamt meningsskapande, men kräver särskilda strukturella förutsättningar för att omsättas i beslut och långsiktig förändring.

De tydligaste gemensamma insikterna mellan projekten rör värdet av deltagande och gestaltande metoder för att bredda perspektiv, minska trösklar till medverkan och möjliggöra dialog mellan aktörer som normalt inte möts i strategiska processer. Samtidigt framträder ett återkommande mönster där kopplingen mellan dessa utforskande resultat och ordinarie styr- och planeringssystem är svag eller otydlig.

Utvärderingen visar även att vissa frågeområden kopplade till ShiftSwedens mission hade kunnat belysas mer systematiskt, särskilt frågor som rör implementeringslogik, ansvarsfördelning, resursallokering samt hur framtidsbilder och scenarier kan användas som underlag i politiska och administrativa beslutsprocesser. Dessa aspekter berördes i flera projekt, men utvecklades sällan fullt ut inom ramen för projekttiden.

Sammanfattningsvis kan framsynsmetodikens specifika värde, utifrån hur den tillämpats i projekten, beskrivas som dess förmåga att:

- Skapa gemensamma framtidsbilder och språk för omställning.
- Synliggöra komplexa systemrelationer på ett tillgängligt sätt.
- Möjliggöra inkluderande och tvärsektoriella samtal.
- Samt bygga framtidskompetens hos deltagande aktörer.

Däremot visar utvärderingen att framsyn i sig inte automatiskt leder till handling, utan att dess genomslag i hög grad beror på hur metoden kopplas till mandat, styrning och organisatoriskt ansvar.

Rekommendationer – Hur Kan Resultat och Metoder Tas Vidare?

Mot bakgrund av ovanstående slutsatser lämnas följande rekommendationer till ShiftSweden och framtida framsynsbaserade satsningar inom programmet. Rekommendationerna är formulerade på programnivå och syftar till att stärka både genomslag och långsiktig bärkraft.

Tydliggör Förväntningar på Framsynens Användning Över Tid (Prioritet: HÖG)

Framtida utlysningar bör tydligare kommunicera hur framsynsmetodiken förväntas användas – inte enbart under projekttiden, utan även efter projektets avslut. Detta gäller såväl internt inom projektgrupperna som i relation till mottagande organisationer. En sådan tydlighet kan skapa bättre förutsättningar för deltagare att aktivt arbeta vidare med metoder och resultat, och minska osäkerhet kring om

framsyn primärt ska generera framtidsbilder, organisatoriskt lärande eller konkreta handlingsunderlag.

Skilj Tydligare Mellan Metodutveckling och Implementeringsambition (Prioritet: HÖG)

Utvärderingen visar att det i flera projekt varit oklart om ambitionen varit att ta vidare metoden, resultaten eller båda. För framtida satsningar rekommenderas att utlysningar tydligare särskiljer mellan:

- Projekt med fokus på framsyn som kapacitets- och metodutveckling, och
- projekt med fokus på att använda resultat från framsyn som underlag för beslut, planering och genomförande.

En sådan differentiering kan bidra till mer ändamålsenliga förväntningar, resurstilldelning och uppföljning.

Utveckla en Flerstegsraket för Finansiering och Genomförande (Prioritet: MEDEL)

Den aktuella utlysningen hade en begränsad tidsram och ett tydligt syfte att stimulera förmågan att föreställa sig olika framtider. Samtidigt visar utvärderingen att ett tydligt brott ofta uppstår mellan Imagine- och Act-faserna. ShiftSweden bör därför överväga flerstegsmodeller där projekt ges möjlighet att, i ett senare skede, söka vidare stöd för implementering, förankring och vidareutveckling av resultat i ordinarie verksamhet.

Stärk Metodstödet i Act-Fasen (Prioritet: MEDEL)

För att underlätta övergången från utforskande till handling rekommenderas att framtida satsningar erbjuder mer riktat stöd till handlingsorienterade framsynsmetoder, såsom:

- Backcastingbaserade framtidsanalyser
- Strategisk vindtunnelanalys
- Utveckling av långsiktiga omställnings- och handlingsvägar
- Samt systematisk stresstestning av strategiska alternativ.

Säkerställ Institutionell Förankring och Tydligt Ägandeskap (Prioritet: HÖG)

För att framsynsarbete ska få långsiktigt genomslag krävs tydlig organisatorisk hemvist och ansvar för vidare arbete. Det rekommenderas att framtida projekt i högre grad:

- Involverar ledningsnivåer med faktisk beslutskompetens,
- kopplas till befintliga strategiska processer, planeringscykler eller program,
- samt redan vid projektstart identifierar vem som äger resultaten efter projektslut.

Förtydliga och Operationalisera ShiftSwedens tre Systemskiften (Prioritet: MEDEL)

Utvärderingen indikerar att framsynsmetodikens breda tolkningsutrymme kan skapa osäkerhet kring fokus och avgränsning. Genom att tydligare formulera delmål eller vägledande frågeställningar kopplade till de tre systemskiftena kan framtida utlysningar både stödja projekten metodologiskt och öka jämförbarheten och den strategiska relevansen i resultaten.

Främja Tematiskt Baserad Samverkan Mellan Projekt (Prioritet: LÅG–MEDEL)

ShiftSweden bör överväga att i högre grad stimulera samverkan mellan projekt med liknande tematiskt innehåll, exempelvis genom gemensamma lärandeforum eller tematiska nätverk, snarare än att enbart utgå från geografisk närhet.

Avslutande Reflektion

Sammantaget visar utvärderingen att framsynsmetodik, sådan den tillämpats inom Framtidens Platser, utgör ett kraftfullt verktyg för att stödja ShiftSwedens missionsorienterade arbete. För att denna potential fullt ut ska realiseras krävs dock att framsyn i högre grad integreras i styrning, beslutsprocesser och långsiktiga organisatoriska strukturer. De rekommendationer som presenteras ovan syftar till att stärka denna koppling och därigenom öka sannolikheten för att framtida satsningar bidrar till varaktig samhällsomställning i linje med programmets övergripande mål.

Referenser

- Angheloiu, C., Chaudhuri, G., & Sheldrick, L. (2017). Future tense: alternative futures as a design method for sustainability transitions. *The Design Journal*, 20(sup1), S3213-S3225. <https://doi.org/10.1080/14606925.2017.1352827>
- Bengston, D. N., Kubik, G. H., & Bishop, P. C. (2012). Strengthening environmental foresight: potential contributions of futures research. *Ecology and Society*, 17(2). <https://www.jstor.org/stable/26269050>
- Cedås, E., & Andersson, H. Foresight in urban planning-A study on the use of foresight in Swedish municipalities.
- Damen, M. G. H. (2025). EU Policy Foresight: Anticipating and Shaping EU's Future. Briefing. Policy Foresight Analysis. European Parliamentary Research Service (EPRS). Policy Foresight Unit.
- Eames, M., & McDowall, W. (2010). Sustainability, foresight and contested futures: exploring visions and pathways in the transition to a hydrogen economy. *Technology Analysis & Strategic Management*, 22(6), 671-692. <https://doi.org/10.1080/09537325.2010.497255>
- Hall, S., Workman, M., Hardy, J., Mazur, C., Anable, J., Powell, M., & Wagner, S. M. (2022). Doing business model innovation for sustainability transitions—Bringing in strategic foresight and human centred design. *Energy Research & Social Science*, 90, 102685. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2022.102685>
- Hebinck, A., Vervoort, J. M., Hebinck, P., Rutting, L., & Galli, F. (2018). Imagining transformative futures: participatory foresight for food systems change. *Ecology & Society*, 23(2). <https://dx.doi.org/10.5751/ES-10054-230216>
- Iden, J., Methlie, L. B., & Christensen, G. E. (2017). The nature of strategic foresight research: A systematic literature review. *Technological Forecasting and Social Change*, 116, 87-97. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.11.002>
- Kallio, H., Pietilä, A. M., Johnson, M., & Kangasniemi, M. (2016). Systematic methodological review: developing a framework for a qualitative semi-structured interview guide. *Journal of advanced nursing*, 72(12), 2954-2965. <https://doi.org/10.1111/jan.13031>
- Matti, C., Bontoux, L., & Jensen, K. (2025). Strategic foresight framework for addressing agency in sustainability transitions: a co-creation approach. *Frontiers in Sustainability*, 6, 1507708. <https://doi.org/10.3389/frsus.2025.1507708>
- OECD (2019), Better Criteria for Better Evaluation: Revised Evaluation Criteria Definitions and Principles for Use, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/15a9c26b-e>
- Rutting, L. (2023). Politically Reflexive Foresight: Emancipating foresight for governance of social - ecological systems. Doctoral Dissertation. Utrecht University. ISBN: 978-94-6469-566-3
- Schneider, C. Q., & Wagemann, C. (2012). Set-theoretic methods for the social sciences: A guide to qualitative comparative analysis. Cambridge University Press.

- Scolozzi, R., Villa, M., & Giagnorio, M. (2025). Integrating Social–Ecological Systems and Megatrends: A Participatory Foresight Framework for Sustainability Governance in European Cold Lands. *Sustainability*, 17(21), 9644. <https://doi.org/10.3390/su17219644>
- Truffer, B., Voß, J. P., & Konrad, K. (2008). Mapping expectations for system transformations: Lessons from Sustainability Foresight in German utility sectors. *Technological Forecasting and Social Change*, 75(9), 1360-1372. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2008.04.001>
- Van Woensel, L. (2024). Foresight in EU policy-making: Purpose, mindsets and methods. *European Law Journal*, 30(3), 361–381. <https://doi.org/10.1111/eulj.12522>
- Vervoort, J. M., & Mangnus, A. C. (2018). The roles of new foresight methods in urban sustainability transformations.
- Wiebe, K., Zurek, M., Lord, S., Brzezina, N., Gabrielyan, G., Libertini, J., ... & Westhoek, H. (2018). Scenario development and foresight analysis: exploring options to inform choices. *Annual Review of Environment and Resources*, 43(1), 545-570. <https://doi.org/10.1146/annurev-environ-102017-030109>

BILAGOR

Bilaga 1 - Intervjuguide

Metod och Process

1. Kan du berätta lite om ert projekt?
2. På vilket sätt jobbade ni med framsynsmetoden? Beskriv gärna de olika stegen och om ni nyttjande någon särskild metod.
 - a) Vad händer där ute? Hur fångade ni in svaga signaler? Och vilka var signalerna? Omvärldsanalysen?
 - b) Vad kan hända? Hur gjorde ni för att skapa hypoteser kring framtiden? Användes andra metoder eller processer? Förändrades eller fördjupades er syn på framtiden?
 - c) Vad vill vi ska hända? Hur gjorde ni ett urval av idéer och förslag? Vilka viljor styrde? Och hur planerade ni ett genomförande? (fanns en koppling till ShiftSwedens mission och skiften här?)
 - d) Hur blir vi operativa? På vilket sätt genomförde ni idéerna?
3. Vilka deltog i framsynsmetodens aktiviteter?
4. Har ni arbetat med resultatspridning på något sätt?

Relevans, Resultat och Effekt

5. Hur har/Har ert arbetssätt skiljt sig från ert vanliga arbetssätt?
6. Vad ser du har varit särskilt värdefullt med att just använda framsynsmetoden?
7. På vilket sätt ser du att metoden på kort sikt har bidragit till samarbetsaktörerna eller platsen?
 - a) Cirkulära och cirkulära affärsmodeller eller konkurrenskraftiga alternativ till enskilt bilresande.
 - b) Hur har ni sett det? Har ni tagit fram några särskilda indikatorer som pekar mot någon typ av förflyttning i projektet?
8. Finns det någon plan på att involvera metoden i det fortsatta arbetet?
9. Finns det behov av samarbete och stöd för att arbeta integrerat och långsiktigt med framsynsmetoden?
10. Vilka lärdomar tar du med dig från projektet? Vad har fungerat bra eller mindre bra? När det gäller arbetet i projektet (framgångsfaktorer och brister/utmaningar)
 11. Vad har fungerat bra eller mindre bra när det gäller själva programmet?
 12. Vad hade du gjort annorlunda om du hade fått samma anslag igen? Dvs för ett år till?
 13. Hade du varit intresserad av att få anslaget igen?

Relevans och Hållbarhet

14. Finns det planer på hur metoden ska involveras i det fortsatta arbetet? Varför/varför inte?
 - a) På vilket sätt? Hur har ni arbetat med resultatspridning?
 - b) Finns det förutsättningar?

Avslutning

15. Är det något mer du skulle vilja skicka med i utvärderingen?
16. Någon ytterligare person i projektet vi skulle kunna intervjua?

Bilaga 2 - Hur de 16 Granskade Projekten Tillämpade Framsynsmetoder Längs Scan-Imagine-Act-Kontinuumet.

Projekt	Scan-Tillämpade metoder	Imagine-Tillämpade metoder	Act-Tillämpade metoder	Särskiljande designaspekter	Styrkor	Begränsningar	Överförbara lärdomar
Bruksort 2.0 - Ekosystem för Framtiden	Omvärldsanalys genom research om Hagfors; inkluderande identifiering av tio perspektiv (föreningsliv, bruket, unga, föräldrar, chefer m.fl.); förankringsprocess via lokala kontaktpersoner för att bygga tillit och engagemang.	Futures Bazaar-workshops; kollektivt fantasierande om positivt Hagfors år 2044; skapande av framtidstypografier av återvinningsmaterial; storytelling och slogans; fokus på teman: mobilitet, inkludering, kreativitet.	Visualisering genom vykort (framtidbilder); fysisk utställning i "Framtidstonsstret"; kommunens fortsatta dialogplattform; poetiska inslag för att förstärka narrativet; spridning via vernissage och lokala evenemang.	Kreativ kulturmetodik som motor; fysisk och lekfull prototypframställning; stark lokal förankring; kombination av konstnärliga inslag (poet, design) och framsynsmetodik; stor involvering av olika samhällsgrupper.	Tillgänglig metod utan krav på förkunskap; inkluderande och tryggt format; starkt engagemang från lokalsamhället; skapade möten mellan grupper som annars inte träffas; positiv framtidsvision som utgångspunkt.	Resurs- och tidskrävande; kräver stor fysisk yta och många deltagare; svårt att integrera i ordinarie kommunal planering på grund av resurskrävande; beroende av lokala kontaktpersoner för förankring	Fantastiska metoder skapar jämlikhet och engagemang; kultur och kreativitet är kraftfulla verktyg för framsyn; prototyper och artefakter fungerar som dialogverktyg; förarbete och förankring är avgörande för framgång.
Hur vi skapade framtidens samhällskris - Bo en dag i år 2050	Forskningsgenomgång genom desh study (IPCC, Resilience Center, FOD); systematisk signalspaning; kartläggning av framtidshot och resiliensscenarier	Immersiv scenariobyggnad; prototypande i flera skalor; rollspel och dramaturska kurvor; koppling mellan dystopiska framtidbilder och dagens val	Upplevelsebaserade prototyper ("Bo en dag i år 2050?"); praktiska övningar och interaktiva uppgifter för sektorn och offentligt kopplat till sektor; spridning via media och bransch nätverk	Kombination av strategisk framsyn och upplevelsedesign; stark känslomässig aktivering; sektorsövergripande samskapande; fysisk och performativ prototyp	Diup reflektion; högt engagemang; stark forskningsgrund; känslor som katalysator för handling; bred aktörsmix och sektor involverad	Resurs- och tidskrävande; kräver hög kompetens i facilitering; begränsad skalbarhet utan extra finansiering; svag koppling till formella planeringsverktyg	Känslomässiga triggers stärker agens; samskapande över sektorer ger robusta insikter; upplevelseformat ökar förändringsberedhet; prototyper som dialogverktyg
Framsyn genom Munkmodellen	Kartläggning av hållbarhet enligt Doughnut-modellen; lokal platsanalys genom berättelser; minnen och landskapsobservationer; tematiska vandringar; insamling av sensoriska data; identifiering av hållbarhetsspänningar.	"Tredelad "studiecirkel" för framtidstipsföreläsning; övningar i kritisk imagination; prototyputveckling i flera skalor; interaktiva performance-inslag; sammanlänkning av dätid-nutid-framtid genom narrativa och platsbaserade experiment.	Samskapade fysiska och performativa prototyper; utveckling av kommunala strukturer för framsyn; vardagligt genomförande av små handlingsmoment; metoder för aktörsengagemang baserade på Doughnut-modellen.	Unikt användande av Doughnut-modellen; långsamt och fördjupande studiecirkelformat; kroppsliga och sensoriska metoder; nära samarbete mellan forskning och kommun; stark integration mellan platsutveckling och framsyn.	Diup reflektion; hög tillgänglighet för mindre kommuner; stark förankring i lokal identitet; holistisk hållbarhetsram; robust lokalt engagemang.	Tidskrävande; starkt forskningsdrivet; svagt formalliserad scenarierstruktur; begränsad integration med formella planeringsverktyg och styrdokument	Doughnut-modellen erbjuder en robust hållbarhetsstruktur; långsam och fördjupande framsyn bygger kapacitet; kroppsliga metoder stärker föreställningsförmågan; prototyper fungerar som fortlöpande dialogverktyg.
2039 - Lunds stadskärna efter den mobila Skifresreformen	Intervjuer med svenska och internationella experter; frågor om önskvärd och faktisk utveckling; diskussion om mobilitet och förgångare med lokala handlar och fastighetsägare;	Narrativ framtidstypotyp; skapande av berättelse om Lund år 2039; manusarbete och framtidstypografier; kollage och nyckelord från lokala workshops;	Fiktiv prisutdelning och föreläsning i framtidsperspektiv för allmänhet; utställning med framtidbilder.; involvering av toppolitiker i scenariot; samtal med publik och makthavare; spridning via sociala medier och programblad;	Kreativ och performativ metod; kombination av global spaning och lokala case; starkt visuellt och narrativt grepp; integration av kulturförmät (föreläsning; utställning);	Längsiktigt perspektiv frigör nya idéer; engagerar bred målgrupp; skapar positiv laddning kring känsliga frågor; politiskt engagemang och lokal förankring; metod upplevs lustfylld och inkluderande; bidrar till pågående planering.	Resurskrävande (tid, kompetens, produktion); beroende av tydlig projektstruktur och roller; kräver stark lokal mobilisering; svårt att skala upp utan extra resurser;	Narrativa prototyper skapar engagemang och förståelse; kombination av fakta och fiktion öppnar för dialog; positiv retorik kring kontroversiella frågor underlättar acceptans; förankring i lokala case ger relevans; metoden kan användas flexibelt i olika sammanhang och målgrupper
Granulabba 2045: Framtidens gator för aktiv mobilitet	Interna föreläsningar kring forskning om självförande bilar och förändrade gaturnum från forskare; dystopier och utopier; interna diskussioner;	Utveckling av scenarier med dystopier och utopier; arbete med personas i olika framtidstyper; workshops med barn för att skapa	Samarbete med SLU-mästerstudenter genom prototypande i form av popup-böcker baserade på barnens scenarier;	Kombination av barnperspektiv och spekulativ design; intergenerational samskapandeprocess; kreativa format (podd, popup-böcker, film); stark koppling mellan akademi, praktik och	Engagerande format för barn och studenter; popup-böcker skapade bro mellan grupper; filmen öppnade diskussioner hos politiker och tjänstemän;	Svår balans mellan abstraktion och konkretisering för barn; rollspel fungerade sämre än poddformat; projektet var intensivt och tidskrävande; begränsad budget för	Spekulativ design kan anpassas för barn med rätt format; popup-böcker stärker dialog; intergenerational samskapande ger nya perspektiv

Framtidshjul med indirekta och direkta effekter

framtidbilder; poddformat i en imaginativ framtid med barnen; fem framtidsscenarier med olika drivkrafter och samhällskontexter.

gemensamma redovisningar för barnen, produktion av spekulativ kortfilm som tankeväckare; slutseminarium med politiker och tjänstemän; diskussion om mandat och framtidsmetodik.

barn; fokus på att balansera abstraktion och konkretisering.

projektet ökade förståelsen för framsynsmetodik; stor kreativitet och nyfärdighet.

bara; fokus på att balansera abstraktion och konkretisering.

projektet ökade förståelsen för framsynsmetodik; stor kreativitet och nyfärdighet.

bara; fokus på att balansera abstraktion och konkretisering.

projektet ökade förståelsen för framsynsmetodik; stor kreativitet och nyfärdighet.

SUPER LINES

Karos Future genomförde intervjuer med forskare och planerare i hela Sverige för att fånga upp svaga signaler och framväxande trender. Teamet genomförde trendanalyser med fokus på urban mobilitet, bilanvändning och bilberoende, ekonomiska utvecklingsbanor, livskvalitet samt politiska orienteringar kring bilvärdig respektive bilrestriktiv planering. Två centrala osäkerheter strukturerade scan-fasen: ekonomisk tillväxt kontra stagnation, och politiska attityder till bilens roll i staden.

Klassisk scenariometodik användes, där de två osäkerheterna genererade fyra framtids-scenarier. Scenarierna illustrerades genom fotorealistiska visualiseringar (renderingar av Centralbron i varje scenario). Angreppssättet byggde på spekulativ design på tidigare framtidsforskning. Scenarieberättelserna användes medvetet för att väcka debatt och synliggöra invånarnas preferenser.

En omfattande medborgarundersökning genomfördes där Stockholmare röstade på scenarierna, vilket förvandlade scenariearbetet till en form av "folkomsröstning" som beslutsunderlag. Avancerad trafikmodellering testade genomförbarheten i de fördragna scenarierna ("superavancerad trafikmodellering"). Arbetet utlöste fortsatta kommunala utredningar, och Stockholm utreder nu den faktiska möjligheten att omvandla Centralbron. Diskussioner inkluderade stegvis eller temporär implementering (t.ex. maratonhjul → sommarstråk → sempermanent omvandling).

Interdisciplinärt konsortium: stadsbyggnadskompetens (Spacescape, White), framtidsanalys (Karos Future), trafikmodellering (M4 Traffic) samt deltagande- och dialogspecialister (Placeplan). Stark integration mellan visualisering, modellering och medborgardialog. Omfattande mediekommunikation (TV, LinkedIn, blogg) användes som en medveten metod för spridning och agendasettning.

Interdisciplinärt konsortium: stadsbyggnadskompetens (Spacescape, White), framtidsanalys (Karos Future), trafikmodellering (M4 Traffic) samt deltagande- och dialogspecialister (Placeplan). Stark integration mellan visualisering, modellering och medborgardialog. Omfattande mediekommunikation (TV, LinkedIn, blogg) användes som en medveten metod för spridning och agendasettning.

Interdisciplinärt konsortium: stadsbyggnadskompetens (Spacescape, White), framtidsanalys (Karos Future), trafikmodellering (M4 Traffic) samt deltagande- och dialogspecialister (Placeplan). Stark integration mellan visualisering, modellering och medborgardialog. Omfattande mediekommunikation (TV, LinkedIn, blogg) användes som en medveten metod för spridning och agendasettning.

Interdisciplinärt konsortium: stadsbyggnadskompetens (Spacescape, White), framtidsanalys (Karos Future), trafikmodellering (M4 Traffic) samt deltagande- och dialogspecialister (Placeplan). Stark integration mellan visualisering, modellering och medborgardialog. Omfattande mediekommunikation (TV, LinkedIn, blogg) användes som en medveten metod för spridning och agendasettning.

Interdisciplinärt konsortium: stadsbyggnadskompetens (Spacescape, White), framtidsanalys (Karos Future), trafikmodellering (M4 Traffic) samt deltagande- och dialogspecialister (Placeplan). Stark integration mellan visualisering, modellering och medborgardialog. Omfattande mediekommunikation (TV, LinkedIn, blogg) användes som en medveten metod för spridning och agendasettning.

Interdisciplinärt konsortium: stadsbyggnadskompetens (Spacescape, White), framtidsanalys (Karos Future), trafikmodellering (M4 Traffic) samt deltagande- och dialogspecialister (Placeplan). Stark integration mellan visualisering, modellering och medborgardialog. Omfattande mediekommunikation (TV, LinkedIn, blogg) användes som en medveten metod för spridning och agendasettning.

Interdisciplinärt konsortium: stadsbyggnadskompetens (Spacescape, White), framtidsanalys (Karos Future), trafikmodellering (M4 Traffic) samt deltagande- och dialogspecialister (Placeplan). Stark integration mellan visualisering, modellering och medborgardialog. Omfattande mediekommunikation (TV, LinkedIn, blogg) användes som en medveten metod för spridning och agendasettning.

Vi går igen, en del av Wasteland Research

RISE-faciliterade en strukturerad signalspanningsprocess under cirka tio veckovisa sessioner. Varje deltagare förberedde 2-3 signaler i förväg, vilket skapade en omfattande pool av svaga signaler. Signalerna grupperades senare i 11 tematiska kluster, bland annat hälsotrender, natur/lysnad, klimatmedvetenhet, långsam rörelse, nya mobilitetsjälpmedel, vardagligt gående, "gå-demokrat", långa vandringsstråk, framtidens arbetsliv och betendemässiga nudger. Arbetet kompletterades med contextuell omvärldsanalys kopplad till Skellefteås omvandling genom Northvolt, kommunal tillväxt och mobilitetsutmaningar i ett kallt och bilberoende

Scenariework med ett scenariekors baserat på två osäkerheter: inre kontra yttre motivation samt injärt kontra cirkulärt gående (gående som A→B-transpoert kontra gående som mångfunktionell aktivitet). Ett samskapat framtidsnarrativ utvecklades och lästes upp i workshoppen. Den centrala imaginativa metoden var en "prospektiv visualisering" i form av en vandringsworkshop längs den faktiska framtida korridoren (ca 5 km). Deltagarna dokumenterade videoreflectioner om behov, känslor och idéer som uppstod genom att fysiskt befräna sig på

Det omedelbara operativa steget var att ta fram kommunikationsmaterial och narrativa resurser för Expo 2026 för att stimulera offentlig reflektion kring framtidens gångmobilitet. Projektet ansökte om Vinnova-medel för att testa prototyper från workshoppen (ej beviljat), men ambitionen kvarstår att prototypa installationer längs en 10 km gångkorridor. Integrationen med den pågående kommunala planeringsprocessen för den nya konst- och kunskapsparken säkerställde att insiktena påverkade tidiga rumsliga ramverk. Expoaktiviteter (t.ex. kurerade vandringsciklar, installationer och

Starkt fokus på platsbaserad framsyn: den centrala workshoppen ägde rum på den framtida platsen, vilket möjliggjorde kroppsligt, emotionellt och sensoriskt engagemang. Regelbunden och långsiktig signalspanning utvecklade kollektiv framsynsförmåga. Bred men ojämn aktörsmix: kommunala planerare, kultur- och fritidspersonal, hälsostreter, bussbolag, konsumenter, företagsrepresentanter och civilsamhälle. Signalspanningen användes som kapacitetsbyggande process, inte enbart som datansamling. Projektet omformulerade mobilitet från tekniska innovationer till frågor om normer, trygghet, vardagslogistik och välbefinnande.

Starkt fokus på platsbaserad framsyn: den centrala workshoppen ägde rum på den framtida platsen, vilket möjliggjorde kroppsligt, emotionellt och sensoriskt engagemang. Regelbunden och långsiktig signalspanning utvecklade kollektiv framsynsförmåga. Bred men ojämn aktörsmix: kommunala planerare, kultur- och fritidspersonal, hälsostreter, bussbolag, konsumenter, företagsrepresentanter och civilsamhälle. Signalspanningen användes som kapacitetsbyggande process, inte enbart som datansamling. Projektet omformulerade mobilitet från tekniska innovationer till frågor om normer, trygghet, vardagslogistik och välbefinnande.

	regionklimat. Tidiga expertintervjuer med planerare och mobiliteraktörer gav ytterligare rammar och realiteter.	platsen. En avslutande co-designsession kartlade idéer på en ritad plan av korridoren och genererade både lagteknologiska och spekulativa interventioner (vilopunkter, hybridarbetsnoder, AR/VR-stöd, upplevelsbaserat gående).	dialogformat) används för att samla in medborgarfeedback för framtida implementering.				
Re:Think Youth Lab - om Luleå 2040 och den gröna omställningen	Blandad projektgrupp genomförde omvärldsspaning på global nationell, regional och lokal nivå med fokus på barns rättigheter, demokrati under press, inkludering/exkludering, klimat, socioekonomiska risker och normer i samhällsplanering. LITU bidrog med metodologiskt ledarskap; projektgruppen inkluderade kompetens inom social hållbarhet, ungdomsarbete, landskapsarkitektur samt norm- och värderingsfrågor. Universitetets ramverk för scanning (namnet ej erinrat) användes för att fånga svaga signaler. Deltagarna reflekterade över dåtid–nutid–framtid (Luleå igår–idag–imorgon) för att förankra analysen i levd erfarenhet. Personns användes för att utforska vilka som inkluderas respektive exkluderas i dagens Luleå.	Kämetoden var spekulativ design med tre workshopcykler för varje ungdomsgrupp (1,5 timme vardera). Ungdomarna skapade personns, dystopiska och utopiska scenarier samt visuella collage som gestaltade Luleå 2040. ”Tänk om...”-kort användes för att stimulera provocerande framtidsypoteser. Kreativa multimodala uttryck användes: collage, kortfilmer, judlandskap, korffilmer, presentationer. Metoden betonade emotionell resonans, djup reflektion och utforskande av inkludering/exkludering i framtidens Luleå.	Resultaten materialiserades genom en professionellt kurerad offentlig utställning och vernissage i Luleås graffititunnel, senare installerad i Stadshuset en avskiltigt symbolisk placering för att föra in ungas röster i ”maktens korridorer”. Ungdomsdesignade hängmöbler (”kuber”) byggdes och placerades permanent i Stadshusets entré och påverkade dänggenom det offentliga rummet direkt. Projektet tog också fram en ny kommunal metod: ett framsynspel/verktyg som möjliggör fortsatt arbete med ”ohörda röster” i framtida planering. Utställningen och tillhörande panelsamtal aktiverade regionala aktörer (kommun, region, civilsamhälle, näringsliv).	Starkt fokus på inkludering och normkritik inom ett framsynsramverk. Trippelt samarbete: kommun + universitet + kommunikationsbyrå. Metoden anpassades uttryckligen för ungdomar: korta pass, hög kreativitet, collage och film istället för texttunga format. Professionellt iscensatt utställning med ljud, berättande, ljudsättning och scenografi för att skapa en immersiv framtidsupplevelse. Användning av personns för att analysera vem som ”passar in” i framtidens Luleå.	Mycket engagerande för ungdomar; tillgänglig, kreativ och lägrösklig. Stark integration av scanning + imagination + platsbaserad aktivering. Genererade djupa insikter som speglar bredare samhällskruser (levnadskostnader, klimatångest, våld). Resultaten var emotionellt starka och läta att kommunicera till beslutsfattare. Tidig involvering av en styrgrupp säkerställde organisatorisk förankring och ökade chanserna för långsiktig användning. Metoden är flexibel och kan modulariseras.	Rekrytering av ungdomar var den största utmaningen; krävde omfattande tid, direktkontakt och samarbete med lärare. Skolsystemet fungerade som grindvakt; svårt att skala upp utan starkt stöd från lärare. Projektets tidsram begränsade mångfalden i deltagargruppen (t.ex. socioekonomisk spridning, landsbygdspekteriv). Implementering i den kommunala organisationen är ännu osäker och kräver ledningsengagemang; svårt att vidmakthålla utan uppföljande stöd.	Spekulativ design är mycket effektivt för att engagera unga och smliggöra framtidsrelaterade hopp och oro. Immersiva utställningar stärker politiskt och organisatoriskt genomslag. Ungas röster måste aktiveras avskiltigt i planering de uppstår inte automatiskt. Rekrytering kräver långsiktiga relationsstrategier (lärare, civilsamhälle). Modulchbara framsynsverktyg (som spelet) möjliggör fortsatt användning bortom projektet. Ledningsförankring (styrgrupp) är avgörande för framtida implementering.
Funktionen av en stadskärna	Implicit trendbaserad scanning framgår genom scenariemehallet (globalisering, AI-driven effektivitet, geekonomi, cirkulär konsumtion, geopolitisk instabilitet). Lokal kunskapskap om Transas identitet, samhällskultur och produktionsarv. Inga formaliserade scan-verktyg dokumenterade.	Scenarieutveckling som huvudmetod. Fyra kontrasterande framtidsscenarier utveckades längs två axlar (Global–Lokal, Individuell–Kollektiv). Narrativ världsbild, visuell storytelling samt utforskning av livsstilar och betenden. Ingen dokumenterad process- eller workshopstruktur.	Ingen formell Act-fas. Scenarierna innehåller implicita konsekvenser för mobilitet, konsumtion, rumsliga strukturer, styrning och samhällsiv, vilka kan fungera som utgångspunkter för senare åtgärds- eller policydiskussioner.	Mycket visuellt och narrativt scenariestet. Stark livsriksorientering. Användning av kvadrantlogik för att strukturera divergerande framtider. Fokus på konsumtion, mobilitet och sociala praktiker snarare än rumsliga eller infrastrukturrella detaljer.	Tillgängliga och engagerande scenarier. Tydliga kontraster mellan framtiderna. Stort beredemässigt och kulturellt djup. Användbara i tidiga skeden för meningskapande och offentlig dialog.	Ingen dokumenterad framsynsprocess, inga uppgifter om deltagare eller metodval. Avsaknad av strukturerad scanning. Inga implementeringsverktyg. Scenarierna förblir spekulativa utan tydliga överställningsvägar mot handling.	Narrativa scenarier kan breda framtidsänkander bland icke-expertter. Kvadrantlogik är användbar i tidiga divergensskeden. Bör kombineras med strukturerade Scan- och Act-verktyg för att möjliggöra operationalisering.
Framtall - Framtidens platser i Halland	Trendanalys (megatrender, EUs trendkort); hortonspaning; futures wheel; kartläggning av lokala förutsättningar för tre platser (Björkeslätt, Norra Västerport, Badhusplatsen);	Scenariokors; scenarieberättelser; spekulativ design; arkitektonisk visualisering (live-skissning/storyboarding);	Backcasting; diskussioner om handlingsvägar; identifiering av klimatanpassningsalternativ; conceptuella mobiliterlösningar; gemensam reflektion kring	Tre verkliga platser som testbäddar; arkitekter integrerade i workshopprocessen; kombination av webinarier och fysiska workshoppar; progression; god integration	Starkt deltagarengagemang; konkreta visualiseringar; robust scenariologik; pedagogisk progression; god integration	Tidsbegränsningar; ojämnt deltagande från kommunen; bristande politisk förankring; begränsad involvering av marginaliserade grupper.	Kombinera visualisering med scenarierarbete; avsätt mer tid till scanning; stort värde i multaktörsgupper; backcasting bör struktureras tydligare.

branschaktörer (ex: SAS, Audi, Skjutsgruppen). Scanningen undersökte drivkrafter såsom teknologisk utveckling, hållbara flygbränslen, elektrifiering och policyutvecklingar.

scenariologien. Ett scenario utsetts till huvudscenariot, bedömt som mest plausibelt och riktigt; använde: en omfattande övergång till hållbart resande till 2045, delvis av nödvändighet och delvis genom proaktivt ledarskap. Scenarierna utgjorde den imaginativa basen för att utforma projektets prototyp.

användarfedback som påverkade justeringar. En slutet rundabords-session (SkisStars VD, Audi Sveriges VD, STFs ledning m.fl.) använde scenarierna för att utforska strategiska implikationer, vilket påskyndade organisatorisk förankring. Prototypen implementeras nu skarpt av SkisStar för tusentals användare.

framtid "restriktioner") avsågs av SkisStars företagsledning. resande och påverkade pågående organisatoriska diskussioner.

Expertstyrt arbetssätt; scenarierna saknar beteckning- och styrningsdimensioner; begränsad medborgarinvolvering; stark fysisk/ rumslig slagsida; det narrativa temat riskerar att begränsa föreställningsförmågan.

Lagerbaserad scanning skapar legitimitet; balanseringsverktyg stödjer missionsorienterad styrning; tematiska narrativ kan integrera komplexa aktörslandskap; läthetsstudier bygger broar mellan vision och genomförbarhet.

Omfattande analyser av markanvändning, mobilitet, kulturmiljö, dagvatten/blå-gröna strukturer, ägandeförhållanden och tillgänglighet; aktörskartläggning (~60 aktörer); strukturerade behovsintervjuer; tematiska platsbesök (blå-grönt, mobilitet, livskvalitet).

Tre scenarier (Industrin, Forskning & Utbildning, Bostäder); narrativ ram "Food for Future"; samskapande scenarieworkshoppar; variabel-intensitetsmatriser; visuella scenariekartor och fotografiskt inspirationsmaterial.

Vägarbata i linje med NEB-värderingarna; närhetsstudier; balanseringsverktyg för strategiskt beslutsfattande; identifiering av intierande aktörer och infrastrukturrella utlösare (ex: Framtida tågstation).

Stark NIEB-anknytning; mycket strukturerad konsultledd process; omfattande analytiskt underlag; användning av matkultur som integrerande tema; omfattande datavisualiseringar.

Hög analytisk stringens; tydliga och jämförbara scenarier; robusta beslutsstödsverktyg; stark tvärdisciplinär samordning; effektiva kommunikationsmaterial.

Mycket tids- och resurskrävande; hög beroendegrad av faciliteringskompetens och tvärdisciplinärt team; abstrakta diskussioner kunde vara utmanande för vissa deltagare; kort projekttid begränsade möjligheten att konsolidera resultat; framsynslagren riskerade tidvis att överskuggas av prototypning och social processledning.

Visuella och kroppsliga metoder kan göra framsyn tillgänglig i sammanhang med språkliga, socioekonomiska eller utbildningsrelaterade barriärer. Prototypning i befintliga byggnader stödjer cirkulärhet och omvandling av det befintliga bostadsbeståndet. Living Lab-strukturer möjliggör stabilt samarbete över sektorsgränser. Multimodal engagemang (odling + dialog + visualisering) stärker förtröendeskapande processer. Långsiktig framgång kräver koordinerande roller (ex: community coordinators) och hållbar organisatorisk förankring.

Identifiering av svaga signaler genom en trend- och signalworkshop organiserad kring fyra tematiska "signalväggar": teknologisk innovation inom inomhusodling; bostadsmiljöer som potentiella odlingsplatser; mötesplatser och psyksisk/fysisk hälsa samt cirkulära/lokala affärsidéer. Underlaget baserades på forskning från SLU, experter inom inomhusodling och På Ideonhagens pedagogiska praktik. Deltagarna bidrog med lokal erfarenhetsbaserad kunskap. Platsvandringar kartlade sociala och rumsliga kvaliteter i området.

Spekulativ design kombinerad med iterativ prototypning. Tre workshopcykler: (1) utforskning av signaler och trender, (2) platsanalys och kollektiv meningsskapande, (3) samskapande av framtidsvisioner genom collagebaserade illustrationer. Cirka 15–20 visuella framtidsbilder utvecklades och förfnades genom deltagarfeedback. Processen betonade identitet, tillhörighet och lokal delaktighet snarare än abstrakta framtidsscenarier.

Skapande av en fysisk prototyp där en 150 m² outryttad källarlokal omvandlades till en fungerande odlings- och mötesplats. Ett tio veckor långt program med veckovisa odlings-sessioner för vuxna och barn gav deltagarna praktisk förtrogenhet och stödde beteckningsförändring. Visionsbilder användes i publika utställningar (Form/Design Center), paneldiskussioner med kommunala aktörer och dialoger med fastighetsägare för att stimulera fortsatt utveckling. Tidiga indikatorer inkluderar MKB:s avsikt att arbeta vidare med konceptet.

Arbetet förankrat i en Living Lab-struktur (SOIL – Social Innovation Living Lab) med deltagande från SLU, Malmö universitet, Lunds universitet, Malmö stad, Region Skåne och MKB. Stark integration av odlingspedagogik, designforskning och framsyn. Mycket intensivt samarbetsformat (veckovisa sessioner under tio veckor). Hög känslighet för språkliga och abstraktionsmässiga hinder; användning av visuella, kroppsliga och praktiska metoder för att skapa tillgänglighet. Prototypen fungerade både som processinfrastruktur och konkret slutprodukt.

Möjlighetsriktig djup delaktighet från boende, inklusive barn; sänkt abstraktionsnivån genom praktisk odling; stark bro mellan forskning och praktik genom Living Lab; skapade lokalt ägarskap och förtroende; visuella/tematiska styrkor kommunikationen med olika målgrupper; kopplade framsyn till konkret rumslig och social omvandling.

Kort projekttid begränsade möjligheten till uppföljning eller övervakning av beteckning- eller organisationsförändringar. Osäker långsiktig användning av "tidningsverktyget" bland Malmöaktörer. Vissa workshopmiljöer upplevdes som för bekväma, vilket kan ha minskat bräddskan och fördjupningen i samtalen. Implementeringsplanerna

Omfattande skrivbordsstudier och expertintervjuer genomförda av Dark Matter Labs om systemiska globala förändringar, planetera gränser, miljöpåverkan från byggnader och mobilitet samt livsstilsomställningar. Projekter använde etablerade vetenskapliga nätverk (ex. LCA-ingenjörer, Stockholm

Samskapande framsynsworkshoppar med den så kallade "trekortsmetoden": deltagarna valde ett kort vardera för planetärt välbefinnande, ekonomiskt/affärsmässigt välbefinnande och mänskligt välbefinnande, och utformade därefter

Tredje fasen operationaliserade varje scenario med hjälp av Dark Matter Labs sexdelade modell för systemförändring, där bland annat policyförändringar, investeringsmekanismer, medborgarengagemang, tekniska behov och andra

Stark partnerkapsmodell: Dark Matter Labs för fördjupad forskning, Media Evolution för medborgardialog och Malmö stad som institutionell ankare. Användning av problemkort som ett konkret och kognitivt lättillgängligt framsynsverktyg. Publikation i magasinformat för att maximera räckvidd och användbarhet. Öppna workshoppar kombinerades med

Tydlig och lättillgänglig framsynsstruktur; stark integration av global forskning och lokala insikter; innovativa begränsningsmetoder (trekortsmetoden) genererade ntkrade och holistiska lösningar. Det sexdelade ramverket skapade en konkret brygga mellan imagination och implementering. Publikationsformatet ökade

Kort projekttid begränsade möjligheten till uppföljning eller övervakning av beteckning- eller organisationsförändringar. Osäker långsiktig användning av "tidningsverktyget" bland Malmöaktörer. Vissa workshopmiljöer upplevdes som för bekväma, vilket kan ha minskat bräddskan och fördjupningen i samtalen. Implementeringsplanerna

Kombinationen av fördjupad forskning och mycket tillgängliga workshopverktyg skapar starkt engagemang. Enkla men strukturerade metoder (problemkort, scenarioröstning, sexdelad modell) hjälper kommuner och lokala aktörer att arbeta systemiskt. Handlingsorienterad framsyn kräver tydlighet kring roller, aktörer och möjliggörande förutsättningar. Projektet behöver uppföljningsstrukturer för att gå från medvetenhet till långsiktig praxis. Intresse från

	Resilience Centre, internationell framsynsarbete). Framtagning av ”problemkort” som sammanfattade centrala påfrestringar på planetärt, mänskligt och ekonomiskt välbefinnande. Workshoppar faciliterade av Meda Evolution fängade lokala perspektiv från medborgare, företag, kommunanställda och universitet. Kombinationen av global-lokal scanning skapade en gemensam förståelse av vad som ”händer där ute”.	Lösningar som tillgodoser alla tre dimensionerna samtidigt. Detta begärensingsdrivna angreppssätt genererade 12 kandidatlösningar, som genom kollektiv omröstning reducerades till fyra scenarier. Förduppad scenarieutveckling undersökte kortsiktig genomförbarhet och vägar mot implementering. Metoden betonade enkelhet, tydlighet och tillgänglighet för att möjliggöra brett deltagande.	möjliggörande förutsättningar analyserades. I den fjärde fasen identifierades sex aktörsggrupper som krävs för att realisera varje scenario (kommun, investerare, civilsamhällesaktör, NGO, forskare och teknikspecialist). Projektet tog fram en tidningslik publikation som sammanfattade scenarier, verktyg och nästa steg för olika aktörstyper utformad som en praktisk implementeringsguide.	kurerade deltagare för att säkerställa bredd i perspektiv. Tydlig betoning på att vara handlingsinriktat, inte enbart imaginativt.	spridning och praktiskt genomslag. Metodens kohrens förståktes av DMI:s internationella framsynsexperts.	förblev konceptuella; inga pilotätgarder testades.	Storbritannien, EU och Net-Zero Cities visar att modellen är skalbar.
Framtidens stationsmiljöer: från platser att lämna till platser att vara	Introduktionsseminarium om framsyn; kvalitativ platsanalys baserad på minnen, berättelser och intervjuer (t.ex. Kaplas 23 röster om NoD); barn- och äldreworkshoppar för att identifiera behov; observationer av mobilitet och tillgänglighet.	Scenarieätkande; visionsarbete med ungdomar; spekulativa och narrativa metoder; konstnärlig samskapandeprocess (författare, filmare, designers); visualisering genom prototyper och illustrationer.	Fysisk ”Framtidprototyp” som samtalssverktyg: utforskning av planeringsmässiga konsekvenser; förslag för organisatorisk inbäddning av framsyn; identifiering av strukturer för deltagandeprocesser.	Djup konstnärlig integrering; generationsöverskridande workshoppar; narrativt driver framsynsarbete; multimodala uttrycksformer; samledning mellan kultur- och planeringskonor.	I åg tröskel för icke-experts; stark kulturell förankring; hög kreativitet; emotionell genomslagskraft; breddat deltagande.	Coaching upplevdes som ostrukturerad; beroende av ett fåtal drivande personer; logistisk komplexitet med skolgrupper; ingen systematisk scenarieram.	Konstnärliga metoder breddar engagemanget; förankra framsyn i kulturella institutioner; prototypiska artefakter stödjer dialog; behov av tydligare processstemat.

